

Rješavanje pitanja lica nestalih u sukobima na prostoru bivše Jugoslavije

o o o o o o

Tematski vodič s pitanjima
i odgovorima

UK Government

U ovoj publikaciji pojašnjene su prakse i načela koja se primjenjuju u državama bivše Jugoslavije u procesu pronalaženja lica nestalih usljed ratova iz 1990-ih godina. Proizvod je višegodišnjeg neposrednog iskustva zaposlenih u ICMP-u i intenzivne komunikacije s porodicama nestalih, naučnicima, akademikima, istraživačima i stručnim licima iz domaćih institucija.

Cilj Vodiča je da građanima pruži tačne informacije, imajući u vidu da je obaviještena javnost jedan od preduslova za održavanje vladavine zakona i obezbjeđivanja pristupa pravdi. Pitanje nestalih lica je složeno, jednako kao i mjere koje se preduzimaju na njegovom rješavanju. Vodič, stoga, nastoji objediniti najrelevantnije podatke na čitaocu pristupačan način.

Sadržaj

	UVOD	4
	UKRATKO O ICMP-u	5
1	1. DIO	6
	NAČELA KOJA SE PRIMJENJUJU	7
	REGIONALNE INICIJATIVE ZA SARADNJU KOJE PODRŽAVA ICMP	9
2	2. DIO	11
	ČESTO POSTAVLJANA PITANJA	12
	OPĆE INFORMACIJE	13
	BOSNA I HERCEGOVINA (BiH)	16
	Institucije uključene u rješavanje slučajeva nestalih lica u Bosni i Hercegovini	17
	Podaci o nestalim licima	19
	Zakonodavni propisi	20
	Pronalaženje, ekshumacija i identifikacija posmrtnih ostataka nestalih lica u Bosni i Hercegovini	22
	Postupak ekshumacije u nadležnosti Tužiteljstva Bosne i Hercegovine	22
	Uloga civilnog društva	25
	REPUBLIKA HRVATSKA	26
	Institucije uključene u rješavanje slučajeva nestalih lica u Hrvatskoj	27
	Podaci o nestalim licima	28
	Zakonodavni propisi	28
	Pronalaženje, ekshumacija i identifikacija nestalih u Hrvatskoj	29
	Uloga civilnog društva	31
	KOSOVO	33
	Institucije uključene u rješavanje slučajeva nestalih lica na Kosovu	34
	Podaci o nestalim licima	35
	Zakonodavni propisi	35
	Pronalaženje, ekshumacija i identifikacija nestalih na Kosovu	37
	Uloga civilnog društva	40
	CRNA GORA	41
	Institucije uključene u rješavanje slučajeva nestalih lica u Crnoj Gori	41
	Podaci o nestalim licima	42
	Zakonodavni propisi	43
	Pronalaženje, ekshumacija i identifikacija nestalih u Crnoj Gori	43
	Uloga civilnog društva	44
	REPUBLIKA SRBIJA	45
	Institucije uključene u rješavanje slučajeva nestalih lica u Srbiji	45
	Podaci o nestalim licima	47
	Zakonodavni propisi	48
	Pronalaženje, ekshumacija i identifikacija nestalih u Srbiji	49
	Uloga civilnog društva	49
3	3. DIO	
	PRIMJENA DNK U IDENTIFIKACIJAMA	50
4	4. DIO	
	ICMP-ov Onlajn centar za upite o nestalim osobama	56

UVOD

Rješavanje pitanja nestalih lica na zapadnom Balkanu: Vodič

Usljed oružanih sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije u periodu između 1991. i 1999. godine nestalo je više od 40.000 lica. Do danas je pronađeno više od 70 posto nestalih zahvaljujući zajedničkim i stalnim naporima organa vlasti uz podršku Međunarodne komisije za nestala lica (ICMP) i veliki angažman porodica nestalih. Ovaj rezultat je bez premca u svijetu i pokazuje efikasnost pristupa zasnovanog na odgovornosti države i provođenju istraga u vezi s nestalim licima putem pravosudnih i s pravosuđem povezanih institucija te procesima koji počivaju na vladavini zakona.

Ovaj vodič detaljno opisuje procedure koje uključuju brojne institucije u oblasti pravosuđa, međunarodnih i vanjskih poslova, provođenja zakona i institucije za specijalizovanu podršku, kao i porodice nestalih. Bavi se i pitanjem domaćih i međunarodnih pravnih instrumenata na kojima se ova nastojanja zasnivaju. Vodič sadrži dio s pitanjima i odgovorima gdje su u sažetom obliku data objašnjenja brojnih tema od interesa za porodice nestalih, istraživače, akademike i lica koja u praksi rade na pitanju nestalih. U drugom dijelu, nazvanom "Pitanja i odgovori" iznesene su informacije koje se konkretno odnose na svaku državu pojedinačno.

Naučna metoda koja se primjenjuje u procesu identifikacije posmrtnih ostataka, a naročito analiza DNK, objašnjena je u 3. dijelu. U 4. dijelu obrađene su mjere kojima se obezbjeđuje uključivanje građana, posebno porodica nestalih, i dato uputstvo za prijavljivanje nestanka lica i mogućih lokacija na kojima se nestali nalaze.

UKRATKO O ICMP-u

ICMP je sporazumom utemeljena međunarodna organizacija sa sjedištem u Hagu u Nizozemskoj. Njegov mandat je da obezbijedi saradnju vlada i drugih organa vlasti u pronalaženju lica nestalih usljed sukoba, kršenja ljudskih prava, nesreća, organizovanog kriminala, ilegalnih migracija i drugih razloga i da im pruži pomoć u tim procesima. ICMP radi isključivo na rješavanju pitanja nestalih lica.

Do danas je ICMP pružio pomoć u više od 40 zemalja. Pomaže vladama u izgradnji institucija vladavine zakona koje u traganju za nestalima primjenjuju pristup bez diskriminacije. Podržava i zagovaranje za donošenje pravnih propisa kojima se obezbjeđuju prava porodica nestalih lica, kao i izradu tih propisa. ICMP pomaže vlastima u primjeni naprednih forenzičkih tehnika, uključujući i moderne metode analize DNK u identifikaciji nestalih lica. ICMP održava svoj neprofitni trajni kapacitet za identifikaciju nestalih lica koji se zasniva na analizi DNK te odgovara na zahtjeve za dokumentaciju i svjedočenje stručnih svjedoka od strane međunarodnih i domaćih sudova u predmetima u vezi s ratnim zločinima, zločinima protiv čovječnosti, genocidom i drugim krivičnim djelima u skladu s međunarodnim pravom. ICMP podržava rad drugih organizacija u njihovim naporima, podstiče uključivanje javnosti u svoje aktivnosti i doprinosi razvoju izražavanja sjećanja i odavanja počasti nestalima na odgovarajući način.

ICMP održava širok spektar programa za različite zemlje, pri čemu se najobimniji programi odnose na zapadni Balkan, Irak i Siriju. Vodi i tematske programe: Nestali migranti i izbjeglice, Identifikacija žrtva prirodnih nesreća, Pomoć pravosuđu, Wim Kok centar za izvrsnost i edukaciju, Međuagencijski odbor za nestala lica i Globalni forum za nestala lica.

1. DIO

Pristup traženju nestalih lica koji su primijenile zemlje bivše Jugoslavije jedinstven je u odnosu na sve ostale dijelove svijeta suočene s problemom masovnih nestanaka. Države nasljednice, nastale na teritoriji bivše Jugoslavije, provode istragu u slučajevima nestanka u skladu sa svojim domaćim propisima iz oblasti krivičnog zakonodavstva.

1. DIO

NAČELA KOJA SE PRIMJENJUJU

Po završetku oružanih sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije – u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj 1995. godine, a na Kosovu 1999. godine – izgledi za održiv i efikasan rad na traženju desetina hiljada nestalih lica činili su se lošim. Bilo je oko 40.000 nestalih, a malo volje kod organa vlasti za izdvajanje sredstava da bi se ovo pitanje riješilo objektivno i napristrasno. U isto vrijeme postojali su brojni pojedinačni i nekoordinisani naponi u različitim dijelovima ove regije, koji su primjenjivali različite metodologije i stručne standarde. U takvim okolnostima, broj identifikacija bio je mali, a napredak spor.

Dvije decenije kasnije, integrisani sistem – koji kombinuje osnivanje namjenskih institucija i donošenje zakona za rješavanje pitanja nestalih, pristup zasnovan na vladavini zakona, angažovanje porodica nestalih te savremene naučne metode – ostvario je do danas neviđene rezultate. Takav integrisani sistem čvrsto počiva na načelu odgovornosti država da štite ljudska prava i promovišu mir i stabilnost kroz demokratske institucije i institucije vladavine zakona. To je dovelo do pokretanja novih tehničkih, administrativnih i pravosudnih procesa kojima se angažuje podrška šireg kruga političkih i društvenih snaga uključujući, prije svega, porodice nestalih.

Uprkos ovome napretku, najmanje 11.000 lica još uvijek se vode kao nestale na teritoriji bivše Jugoslavije. Rasvjetljavanje sudbine preostalih slučajeva nestalih lica zahtijeva neprekidan rad demokratskih institucija država, uključujući sudove, agencije za provođenje zakona i državnu službu. U skladu s domaćim i međunarodnim pravom, preživjeli imaju trajno pravo na zvanične, odgovarajuće i transparentne istrage. Član 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda propisuje zakonsku zaštitu prava na život svakog čovjeka, a opšte je prihvaćeno da su njime propisane stvarne i procesne obaveze provođenja istraga. Ova obaveza ostaje na snazi sve dok se nestalo lice ne pronađe, odnosno dok se ne preduzmu odgovarajuće radnje kako bi se istražio njegov nestanak.

Pristup traženju nestalih lica koji su primijenile zemlje bivše Jugoslavije jedinstven je u odnosu na sve ostale dijelove svijeta suočene s problemom masovnih nestanaka. Države nasljednice, nastale na teritoriji bivše Jugoslavije, provode istragu u slučajevima nestanka u skladu sa svojim domaćim propisima iz oblasti krivičnog zakonodavstva. Najveću broj nestanaka u toku oružanih sukoba iz 1990-ih posljedica je ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti ili drugih oblika kršenja ljudskih prava. Pored toga, u procesu traženja nestalih lica u ovim državama ne postoji diskriminacija. Prilikom istraga u slučajevima nestalih lica domaće institucije ne prave razliku u odnosu na nacionalne ili vjerske grupe ili status nestalih lica tokom rata – slučajevi nestalih boraca i civila imaju jednak tretman.

Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Kosovo i Srbija osnovale su domaće institucije nadležne za traženje lica nestalih u sukobu. Neke od ovih institucija bile su aktivne još od prvih dana sukoba, a vremenom su se razvijale. Danas u Bosni i Hercegovini postoji Institut za nestala lica (INL); u Hrvatskoj postoji Uprava za zatočene i nestale u okviru Ministarstva hrvatskih branitelja; Kosovo, Crna Gora i Srbija imaju komisije za nestala lica koje su osnovale njihove vlade. Postojanje specijalizovane institucije koja se bavi pitanjem nestalih lica u svakoj od zemalja važna je karakteristika procesa u ovoj regiji. Time je omogućena razmjena podataka i drugi oblici saradnje između institucija ovih država na jednakoj osnovi.

Zemlje bivše Jugoslavije pioniri su usvajanja posebnih pravnih okvira kojima se uređuje postupak istrage i identifikacije u slučajevima nestalih lica. Bosna i Hercegovina bila je prva zemlja u svijetu koja je usvojila poseban zakon (*lex specialis*), i to 2004. godine, Zakon o nestalim licima, da bi zatim

to isto učinili Kosovo 2011. i Hrvatska 2019. godine. Srbija i Crna Gora svoje istrage o nestalim licima zasnivaju na pravnim načelima koja su utvrđena u više zakonodavnih propisa, uključujući krivični zakonik i zakonik o krivičnom postupku.

Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora i Srbija potpisnice su Međunarodne konvencije za zaštitu svih lica od prisilnog nestanka (u daljem tekstu: Konvencija), pridruživši se tako državama koje su se obavezale na provođenje Konvencija putem svog domaćeg zakonodavstva i preduzimanje svih neophodnih mjera na sprečavanju prisilnih nestanaka i istraživanju takvih slučajeva. U skladu s članom 29, stav (1) Konvencije, sve potpisnice dostavljaju izvještaje o provođenju Konvencije. Do sada su Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora dostavile svoje inicijalne izvještaje Odboru za prisilne nestanke.

Pored toga, Radna grupa Ujedinjenih nacija za prisilne nestanke četiri puta je posjetila zemlje bivše Jugoslavije koje su učestvovala u sukobu 1990-ih i sačinila izvještaje s preporukama za unapređenje procesa.

Države regije dijele i veoma sličan put kada je u pitanju metodologija procesa identifikacije nestalih lica. U periodu između 1995. i 2002/3. godine fokus je bio na "klasičnim" forenzičkim metodama, uključujući predmete pronađene u grobnici na posmrtnim ostacima ili u njihovoj blizini, poređenje postmortalnih i antemortalnih podataka, informacije o okolnostima nestanka i dokumentaciju dobijenu iz drugih izvora.

Brzi napredak procesa identifikacija u regiji omogućen je uvođenjem pristupa identifikaciji "koji se zasniva na analizi DNK". Od svih porodica nestalih lica zatraženo je da ustupe referentne uzorke u obliku kapljica krvi koji se prikupljaju na FTA karticama posebno prilagođenim za ovu svrhu. Porodice nastanjene u Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori i Srbiji dostavile su referentne uzorke ICMP-u. Brojne porodice koje žive u Hrvatskoj referentne uzorke su dostavile domaćim organima Republike Hrvatske, s izuzetkom porodica čiji su srodnici nestali na teritoriji drugih država i porodica lica nestalih u Hrvatskoj, koje su danas nastanjene negdje drugo. Profili DNK neidentifikovanih posmrtnih ostataka se automatizovanim metodama porede s profilima svih porodica nestalih. Uspjeh ovog pristupa povezan je sa stepenom zastupljenosti u bazi podataka referentnih uzoraka porodica. Detaljno objašnjenje identifikacija nestalih na osnovu analize DNK nalazi se u posebnom poglavlju ovog vodiča.

Naučni pristup primijenjen u ovoj regiji danas se koristi širom svijeta u procesu traženja lica nestalih usljed oružanih sukoba, kršenja ljudskih prava i iz drugih razloga.

REGIONALNE INICIJATIVE ZA SARADNJU KOJE PODRŽAVA ICMP

Oružani sukobi iz 1990-ih godina doveli su do značajnih pomjeranja stanovništva unutar teritorije bivše Jugoslavije. U mnogim slučajevima lica prijavljena kao nestala na jednom području, ubijena su ili nestala na drugom. Posljedica toga je da skrivene grobnice mogu da sadrže posmrtnu ostatke žrtava koje su prijavljene kao nestale na teritoriji različitoj od teritorije na kojoj se nalazi grobnica.

Prvi korak u stvaranju okvira za saradnju država na području bivše Jugoslavije radi provođenja istraga u slučajevima nestalih lica napravljen je u martu 1999. godine u Amsterdamu, kada su se predstavnici vlada Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) sastali na ICMP-ovu inicijativu da bi razgovarali o vrlo složenim pitanjima u vezi s nestalim i zarobljenim licima. Strane su postigle nekoliko dogovora, a naročito u pogledu ekshumacija građana jedne države na teritoriji druge države.

Jačanje regionalne saradnje od početka 2000-ih rezultovalo je zajedničkim procesima iskopavanja u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Kosovu i Srbiji. Na poziv drugih učesnika, domaće institucije iz svih ovih država učestvovala su u zajedničkim ekshumacijama na teritoriji drugih država. Kako je saradnja napredovala, raslo je povjerenje između nadležnih institucija. Saradnja se razvijala od zajedničkih ekshumacija, praćenja i prenosa posmrtnih ostataka, do bolje organizovane institucionalne saradnje koja je uređena bilateralnim sporazumima i multilateralnim deklaracijama.

Potpisivanje "Deklaracije o ulozi države u procesu rješavanja pitanja lica nestalih usljed oružanog sukoba i povreda ljudskih prava" u avgustu 2014. godine opet je pokazala opredjeljenje Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore i Srbije rješavanju pitanja nestalih lica. Nakon toga su potpisani bilateralni protokoli o saradnji između skoro svih država na teritoriji bivše Jugoslavije. Potpisani su u svrhu jačanja napora koji se ulažu u istrage i identifikaciju lica koja još uvijek nisu pronađena u svim ovim državama.

Na Mirovnom forumu u Parizu 12. novembra 2018. godine, Međunarodna komisija za nestala lica (ICMP) ponovo je podsjetila na "Deklaraciju o ulozi države u procesu rješavanja pitanja lica nestalih usljed oružanog sukoba i povreda ljudskih prava" u svrhu promocije univerzalne primjene načela iz Deklaracije u svim okolnostima u kojima lica nestaju, uključujući prirodne nesreće, ilegalne migracije i druge uzroke. Osam "Pariških načela" održava i promoviše rastući globalni konsenzus o načinu rješavanja pitanja nestalih lica.

ICMP je 2011. godine pokrenuo proces razvijanja jedinstvene, objedinjene regionalne baze podataka. Baza podataka aktivnih slučajeva lica nestalih u oružanim sukobima na području bivše Jugoslavije (u daljem tekstu: Regionalna baza podataka) predstavlja zajednički napor Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Crne Gore i Srbije i osmišljena je tako da podaci koji se čuvaju u jednoj državi budu regionalno dostupni te da je omogućeno njihovo usklađivanje.

Tokom 2016. i 2017. godine ICMP je potpisao posebne bilateralne sporazume s Bosnom i Hercegovinom, Hrvatskom, Kosovom, Crnom Gorom i Srbijom, kojima je domaćim institucijama omogućeno da dostave svoju zvaničnu listu nestalih lica da bi bila unesena u Regionalnu bazu podataka. U decembru 2017. godine, ICMP je predstavio funkcionalno softversko rješenje za Regionalnu bazu podataka rukovodiocima domaćih institucija za nestala lica iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore, Kosova i Srbije. To rješenje je prihvaćeno i od tada, uz novčanu podršku Ujedinjenog Kraljevstva, stručnjaci koje su imenovala domaće institucije neprekidno rade na usklađivanju, ažuriranju i filtriranju podataka u Regionalnoj bazi podataka.

U julu 2018. godine predsjednici vlada Hrvatske, Kosova, Crne Gore i Srbije i predsjedavajući Savjeta ministara Bosne i Hercegovine sa još devet šefova vlada država koje učestvuju u Berlinskom procesu potpisali su Zajedničku deklaraciju o nestalim licima tokom Samita za zapadni Balkan u Londonu.

Deklaracija, između ostalog, ponavlja opredijeljenost država ove regije i njihovih partnera u Berlinskom procesu za podršku naporima na pronalaženju najmanje 11.000 lica koja se još uvijek vode kao nestala u sukobima u bivšoj Jugoslaviji. Zajednička deklaracija podržava i pravo svih porodica nestalih na istinu, pravdu i obeštećenje.

Potpisivanje Londonske deklaracije obilježilo je početak novog poglavlja u regionalnoj saradnji. Dvadeset godina nakon sukoba rješavanje sudbine nestalih lica više nije isključivo pitanje poratnog oporavka, pomirenja i tranzicijske pravde. Ono je važno za proces evropskih integracija i ispunjavanje ključnih preduslova za zemlje kandidate za članstvo u Evropskoj uniji (EU), a naročito kriterijuma u vezi s osnovnim pravima i slobodama, reformom pravosuđa i dobrim upravljanjem.

Da bi proveli načela utvrđena Londonskom deklaracijom, rukovodioci domaćih institucija: Instituta za nestala lica Bosne i Hercegovine, Uprave za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja Republike Hrvatske, Komisije za nestala lica Kosova, Komisije za nestala lica Crne Gore i Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, potpisali su 6. novembra 2018. godine u Hagu u Nizozemskoj Okvirni plan za rješavanje pitanja nestalih lica iz sukoba na području bivše Jugoslavije (u daljem tekstu: Okvirni plan). U decembru 2018. godine domaće institucije, potpisnice Okvirnog plana, osnovale su Grupu za nestala lica (u daljem tekstu: GNL), koju čine rukovodioci domaćih institucija potpisnica Okvirnog plana, čiji je zadatak nadgledanje provođenja svih odredbi Okvirnog plana. GNL je formirala dvije podgrupe (Operativne grupe) koje čine stručni članovi zaposleni u domaćim institucijama da bi radile na Regionalnoj bazi podataka i pitanju NN lica (ekshumiranih neidentifikovanih slučajeva).

Od njihovog osnivanja 2018. godine, GNL i operativne grupe više puta su se sastale da bi razmatrale različite teme i utvrdile prioritete multilateralne saradnje.

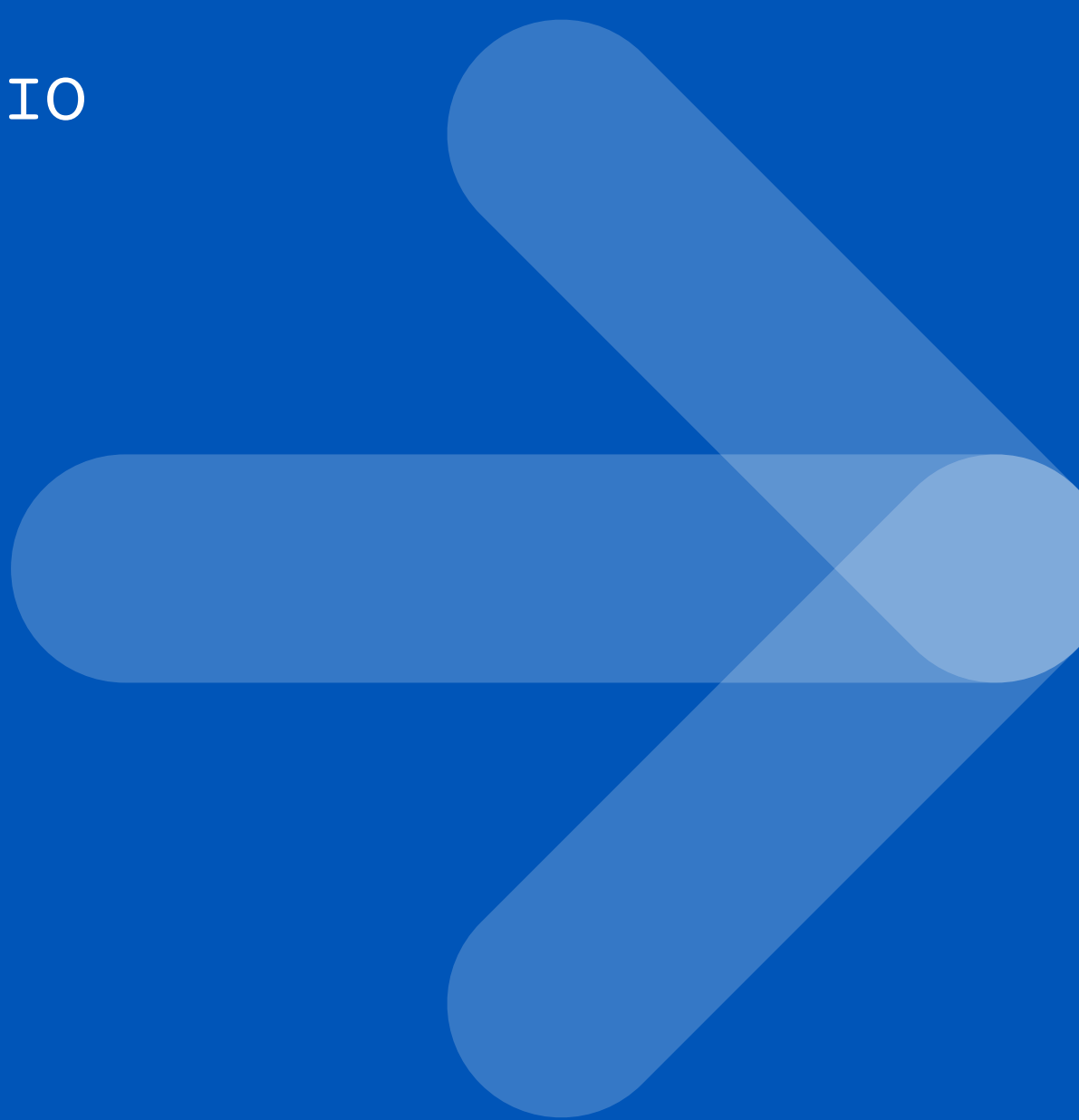
Pored toga, Okvirnim planom je propisana razmjena informacija o potencijalnim lokacijama skrivenih grobnica od zajedničkog interesa, zajedničko obilježavanje Međunarodnog dana nestalih i obezbjeđivanje uključenosti porodica nestalih u proces.

Potpisivanjem Okvirnog plana i osnivanjem GNL-a, stvoren je strukturisan i trajan okvir za multilateralnu saradnju na rješavanju pitanja nestalih lica.

Još 1999. godine udruženja porodica iz država nastalih na teritoriji bivše Jugoslavije prepoznala su potrebu za prekograničnom saradnjom i zajedničkim djelovanjem da bi se obezbijedio dalji angažman vlasti na rješavanju ovog pitanja. Na 12 regionalnih konferencija koje su zatim uslijedile, porodice nestalih ponovile su važnost jačanja regionalne saradnje kroz organ za koordinaciju udruženja porodica nestalih, s ciljem rješavanja pitanja nestalih lica i odgovora na zajedničke izazove s kojima se suočavaju preživjeli članovi porodica. Regionalna koordinacija udruženja porodica nestalih lica s područja bivše Jugoslavije (u daljem tekstu: Regionalna konferencija) osnovana je 2005. godine radi zajedničkog lobiranja za rješavanje pitanja nestalih lica kod vlada u regiji i zagovaranja za efikasne istrage prisilnih nestanaka njihovih srodnika usljed oružanih sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije 1990-ih. Regionalna koordinacija podigla je svijest javnosti o pitanjima nestalih lica i unaprijedila veze između onih koji donose odluke i grupa žrtava. Nakon godina neformalne saradnje, udruženja porodica iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Crne Gore i Srbije zvanično su registrovala Regionalnu koordinaciju 2011. godine kao udruženje građana, bez obzira na njihovu etničku ili nacionalnu pripadnost.

Regionalna koordinacija danas okuplja 18 udruženja i saveza udruženja porodica iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Crne Gore i Srbije. Svako registrovano udruženje s područja bivše Jugoslavije može se pridružiti Regionalnoj koordinaciji.

2. DIO

Istraživanje masovnih nestanaka u skladu sa zahtjevima vladavine zakona i ljudskih prava – uključujući odgovornost – složen je interdisciplinarni proces koji uključuje brojne aktere i aktivnosti, kao i primjenu naprednih naučnih tehnika.

2. DIO

ČESTO POSTAVLJANA PITANJA

Istraživanje masovnih nestanaka u skladu sa zahtjevima vladavine zakona i ljudskih prava – uključujući odgovornost – složen je interdisciplinarni proces koji uključuje brojne aktere i aktivnosti, kao i primjenu naprednih naučnih tehnika. Zajednička načela koja se primjenjuju u državama bivše Jugoslavije objašnjena su u 1. dijelu, a cilj ovog dijela s pitanjima i odgovorima je da ponudi potpune informacije o ovom procesu, uključujući konkretne načine njegove primjene u svakoj od država.

OPĆE INFORMACIJE

P: *Ko se smatra nestalim licem u kontekstu ovog vodiča?*

O: Subjektivno gledano, nestalo lice je svako lice za koje se ne zna gdje se nalazi i koje traži jedno ili više drugih lica. Termin “nestalo lice” dobija objektivno značenje kada je neko lice zvanično prijavljeno kao nestalo ili kada se pronađe neidentifikovano ljudsko tijelo. Ovaj vodič bavi se pitanjima koja se odnose na lica nestale usljed oružanih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije u periodu od 1991. do 2000. godine.

P: *Kako se dolazi do informacija o skrivenim grobnicama i što se zatim dešava?*

O: Nadležne institucije koriste mnogo različitih izvora za prikupljanje informacija o lokacijama skrivenih grobnica. Oni uključuju iskaze svjedoka, vladinu evidenciju, informacije iz sudskih procesa, policijsku dokumentaciju i dokumentaciju koju druge države dostave putem bilateralne ili multilateralne saradnje. Pregled i analizu svih dobijenih informacija vrše domaće institucije nadležne za pitanje nestalih lica te ih dostavljaju nadležnom tužilaštvu koje zatim može od nadležnog suda zatražiti izdavanje naredbe za vršenje iskopavanja. Sud izdaje sudsku naredbu za vršenje iskopavanja u kojoj su navedena imena svih učesnika u tom procesu s njihovim stručnim svojstvima. Tužilac može zatražiti stručnu pomoć drugih država ili međunarodnih organizacija da bi bili obezbijeđeni optimalni rezultati ekshumacije, pregleda i identifikacije posmrtnih ostataka. Na lokacijama od zajedničkog interesa, tužilac može pozvati državne institucije nadležne za pitanje nestalih lica iz susjednih zemalja u svojstvu posmatrača.

P: *Šta je ekshumacija?*

O: Ekshumacija je proces iskopavanja ljudskih posmrtnih ostataka i drugih dokaza iz masovnih ili pojedinačnih skrivenih grobnica ili površinskih lokacija uz primjenu naučnih metoda. Posmrtni ostatke iskopava stručni tim da bi omogućili identifikaciju. Podaci o lokaciji, ekshumiranim posmrtnim ostacima i dokazima se dokumentuju da bi ih mogli koristiti tužilaštvo i specijalisti sudske medicine i da bi bio sačinjen istorijski zapis.

P: *Zašto postoje posmrtni ostaci koji su ekshumirani, ali još uvijek nisu identifikovani (NN)?*

O: Može postojati mnogo razloga. Najčešći su:

- nije dostavljen dovoljan broj referentnih uzoraka porodice za analizu DNK;
- skeletni ostaci ne sadrže dovoljno DNK za analizu;
- nema preživjelih članova porodice koji bi ustupili referentne uzorke;
- moguće je da tijelo nije u vezi s oružanim sukobima iz 1990-ih te stoga nije moguće pronaći podudarnost ni s jednim referentnim uzorkom porodica; ili
- srodnici su nenamjerno pogrešno identifikovali drugo tijelo na osnovu klasičnih metoda identifikacije pa zbog toga nisu ni ustupili referentne uzorke.

Domaće institucije u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji i Kosovu preduzimaju niz mjera da bi identifikovali NN slučajeve, kako na domaćem tako i na regionalnom nivou. Te mjere podrazumijevaju pregled neidentifikovanih (NN) slučajeva, uzimanje dodatnih uzoraka za analizu DNK, razmjenu podataka s drugim domaćim institucijama u regiji te uzimanje dodatnih referentnih uzoraka.

P: *Šta su klasične identifikacije?*

O: Prije 2001. godine, kada je ICMP uveo tehnologiju analize DNK u proces identifikacije u zemljama bivše Jugoslavije, porodice su nestala lica identifikovale primjenom vizuelnog prepoznavanja posmrtnih ostataka ili ličnih predmeta i, po mogućnosti, korištenjem stomatološke evidencije ili otisaka prstiju; u to vrijeme su ovo bile jedine raspoložive metode identifikacije. Kada se identifikacija vrši na osnovu klasičnih metoda, moguće je da dođe do pogrešnog utvrđivanja identiteta, uprkos najboljim nastojanjima nadležnih organa.

P: *Koji je postupak zvanične identifikacije i koliko dugo traje?*

O: Identifikacija preminulog lica je pravni proces. Pokušaj utvrđivanja identiteta na osnovu testiranja DNK vrši se na svakom setu pronađenih posmrtnih ostataka i sve identifikacije se zasnivaju na rezultatima analize DNK. Razlog je to što DNK posjeduje jedinstvene identifikacione karakteristike, čak i kada ne postoje drugi dokazi identiteta. Radi se o najpouzdanijoj metodi identifikacije. Nakon što se izvrši pregled posmrtnih ostataka, nadležni specijalista sudske medicine dostavlja uzorke kosti na analizu DNK.

Kada se pronađe podudarnost između profila DNK izolovane iz referentnih uzoraka porodice i profila DNK izolovane iz postmortalnog uzorka, izvještaj o podudaranju DNK dostavlja se nadležnom specijalisti sudske medicine i ustanovi nadležnoj za upoređivanje tog izvještaja o podudaranju DNK s drugim dostupnim podacima i za vršenje zvanične identifikacije. Nadležna institucija obavještava članove porodice kojima se zatim saopštavaju rezultati analize DNK i koji se pozivaju na zvaničnu identifikaciju. Kada nadležni specijalista sudske medicine zaključi identifikaciju, relevantni podaci se zatim dostavljaju u matičnu službu koja bilježi smrt i može izdati izvod iz matičnog registra umrlih na zahtjev porodice.

Trajanje ovog procesa zavisi od brojnih faktora, počevši od toga da li je na raspolaganju dovoljan broj referentnih uzoraka porodice i da li su posmrtni ostaci ekshumirani te da li je DNK uspješno izolovana iz posmrtnih ostataka nakon ekshumacije. Izolovanje DNK iz uzoraka kosti može biti komplikovano, a u određenim slučajevima potrebno je ponoviti testiranje. Zvanična identifikacija zavisi i od toga da li su se članovi porodice opredijelili da završe proces i kada.

P: *Da li se slučaj zaključuje ako su pronađeni nepotpuni posmrtni ostaci nestalog lica?*

O: Slučaj se smatra zaključenim nakon što se izvrši zvanična identifikacija nekompletnog ili kompletnog seta posmrtnih ostataka. Čak i tada, u slučaju da budu pronađeni dodatni posmrtni ostaci nestalog lica nakon zvanične identifikacije, ti ostaci će biti testirani i vrši se reasocijacija (ponovno povezivanje) s prethodno identifikovanim ostacima.

P: *Može li porodica nestalo lice proglasiti umrlim ako ne postoji podudarnost DNK i šta će se desiti s istragom ako se nestalo lice proglasi umrlim?*

O: Uprkos svim naporima, sva nestala lica neće biti pronađena zbog izostanka informacija o mogućim grobnicama ili nedostatka referentnih uzoraka porodice za poređenje DNK. Čak i kada posmrtni ostaci budu pronađeni, ponekad nije prisutna dovoljna količina DNK za analizu. Da bi riješile imovinska i druga pitanja, porodice ponekad moraju nestalo lice proglasiti umrlim bez obzira na to da li su njegovi posmrtni ostaci pronađeni i identifikovani. Međutim, proces istraživanja nestanka njihovih srodnika neće biti zaustavljen sve do pronalaženja i identifikacije posmrtnih ostataka.

Više informacija o konkretnim odredbama u domaćem zakonodavstvu navedeno je u dijelovima koji se odnose na svaku državu pojedinačno.

P: *Koja prava imaju porodice nestalih?*

O: Prava porodica nestalih lica uređena su domaćim zakonodavstvom, međunarodnim sporazumima i konvencijama koje su države potpisale. Državno zakonodavstvo u različitom obimu propisuje niz materijalnih i nematerijalnih prava porodica nestalih.

Međutim, sve države na koje se ovo odnosi prihvataju svoju obavezu provođenja efikasnih istraga o nestalim licima, bez obzira na to smatra li se da radnje koje su prouzrokovale njihov nestanak mogu da se pripišu postupanju ili nepostupanju same države. Usvojeni pristup koji se zasniva na vladavini zakona i ljudskim pravima, podrazumijeva efikasne i zvanične istrage nestanka nestalih lica i odgovarajuće procesuiranje, a ne isključivo humanitarni pristup. Njime se podržava odluka Evropskog suda za ljudska prava da propust neke države da provede efikasnu istragu s ciljem otkrivanja istine o mjestu na kojem se nestala lica nalaze i o njihovoj sudbini predstavlja stalno kršenje procesne obaveze te države da štiti pravo na život u skladu s članom 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda te kršenje prava porodica nestalih u skladu s članom 3., zabrana mučenja. Efikasna istraga, prema ESLJP-u, mora biti zvanična, transparentna, nezavisna i nepristrasna, i mora omogućiti utvrđivanje okolnosti datog slučaja. Više informacija o konkretnim odredbama u domaćem zakonodavstvu nalazi se u dijelovima koji se odnose na svaku državu pojedinačno.

P: *Šta su udruženja porodica i šta ona rade?*

O: Udruženja porodica (u daljem tekstu: UP) su zvanične nevladine organizacije civilnog društva koje okupljaju srodnike nestalih lica i druge aktiviste za ljudska prava koji rade na pitanju nestalih lica. UP-ovi su najglasniji zagovornici prava porodica, koji kod vlasti lobiraju za ispunjavanje obaveze provođenja istrage o nestanku članova njihovih porodica. Udruženja porodica:

- prikupljaju podatke o nestalim licima;
- često daju savjete i preporuke tokom procesa traženja i identifikacije nestalih lica;
- lobiraju kod vladinih organa i ustanova za ubrzavanje i unaprjeđenje procesa rješavanja pitanja nestalih lica;
- podižu svijest javnosti o pitanju nestalih osoba;

- organizuju i učestvuju na komemoracijama i događajima u znak sjećanja u zemlji i inostranstvu;
- razmjenjuju znanje o procesu rješavanja pitanja nestalih lica s porodicama i stručnjacima iz drugih država; i
- savjetuju i pružaju podršku svojim članovima da bi se nosili s emocionalnim, socijalnim i drugim aspektima ovog pitanja.

P: *Kako ICMP štiti podatke koje mu dostave porodice nestalih?*

O: Podaci koje ICMP-u dostave porodice nestalih zaštićeni su u skladu s međunarodnim pravom. ICMP je međuvladina organizacija koja uživa privilegije i imunitete koji garantuju zakonitu zaštitu podataka. To znači da ličnim podacima koje porodice nestalih lica dostave u svrhu pronalazjenja i identifikovanja svojih srodnika ne mogu da pristupe sudovi, tužioci, policijski organi ili druge vladine i nevladine organizacije osim ako lice koje je dostavilo podatke nije dalo svoj izričit pristanak za ustupanje tih podataka.

P: *Koja je svrha i uloga Grupe za nestala lica (GNL)?*

O: Grupa za nestala lica (u daljem tekstu: GNL) predstavlja strukturirani i stalni okvir za regionalnu, multilateralnu saradnju na rješavanju pitanja nestalih lica. Osnovana je kada su rukovodioci Instituta za nestala lica Bosne i Hercegovine, Uprave za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja Republike Hrvatske, Komisije za nestala lica Kosova, Komisije za nestala lica Crne Gore i Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije potpisali Okvirni plan za rješavanje pitanja nestalih lica iz sukoba na području bivše Jugoslavije (u daljem tekstu: Okvirni plan) 6. novembra 2018. godine u Hagu u Nizozemskoj. Te institucije čine samu GNL, čija je uloga da vrši nadzor nad provođenjem svih odredbi Okvirnog plana.

P: *Koje su najvažnije aktivnosti u Okvirnom planu GNL-a?*

O: Okvirni plan za rješavanje pitanja nestalih lica iz sukoba na području bivše Jugoslavije predviđa vrlo konkretne radnje za članove GNL-a, da bi riješili najvažnija pitanja i prepreke u procesu na regionalnom nivou u konkretnom vremenskom okviru. Glavne komponente Okvirnog plana fokusirane su na rješavanje NN slučajeva, razmjenu podataka kroz regionalnu bazu podataka aktivnih slučajeva nestalih lica, razmjenu informacija o mogućim lokacijama skrivenih grobnica od zajedničkog interesa, zajedničko obilježavanje Međunarodnog dana nestalih i obezbjeđivanje uključivanja porodica nestalih u ovaj proces.

U nastavku se nalaze informacije pojedinačno po državama.

BOSNA I HERCEGOVINA (BIH)

P: *Ko se u Bosni i Hercegovini smatra nestalim licem u kontekstu sukoba iz 1990-ih?*

O: U skladu sa Zakonom o nestalim licima Bosne i Hercegovine, koji je donesen u oktobru 2004. godine, nestalo lice je lice o kojem porodica nema nikakvih vijesti i/ili je na osnovu pouzdanih informacija prijavljeno kao lice nestalo usljed oružanog sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije.

Zakon o nestalim licima odnosi se na lica nestala u periodu od 30. aprila 1991. do 14. februara 1996. godine.

P: *Kako prijaviti nestanak u vezi s ratnim događajima u Bosni i Hercegovini?*

O: Porodice nestalo lice prijavljuju Institutu za nestala lica Bosne i Hercegovine (INL) putem telefona, faksa, pošte ili e-maila. Podaci za kontakt INL-a navedeni su u posljednjem dijelu ovog vodiča.

Nestalo lice mogu da prijave i putem ICMP-ove internetske stranice, pomoću opcije "Prijavite nestalu osobu". Detaljno prikazan način prijavljivanja nestalog lica ICMP-u nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

P: *Kako građani prijavljuju lokaciju grobnice u Bosni i Hercegovini ili susjednim zemljama?*

O: Svako može da prijavi lokaciju za koju sumnja da je skrivena grobnica dostavljanjem informacija INL-u ili Tužilaštvu Bosne i Hercegovine lično ili anonimno.

Druga mogućnost je dostavljanje informacija putem ICMP-ove aplikacije „Prijava lokacije“ koja se nalazi na ICMP-ovoj internetskoj stranici. Detaljno prikazan način prijavljivanja lokacije putem aplikacije „Prijava lokacije“ nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

P: *Kako član porodice može da provjeri status slučaja svog nestalog srodnika u Bosni i Hercegovini?*

O: Član porodice može da pristupi podacima na internetskoj stranici INL-a putem linka: <http://www.nestali.ino.ba/> Ovo je pristup za pretraživanje Centralne evidencije nestalih lica (u daljem tekstu: CEN), gdje je moguće unijeti ime i prezime nestalog lica, nakon čega će biti prikazani svi relevantni i javno dostupni podaci. U javno dostupnoj verziji CEN-a prikazuju se isključivo podaci za slučajeve koji su prošli postupak verifikacije u skladu sa Zakonom o nestalim licima.

Porodice mogu da provjere status svog slučaja putem ICMP-ovog Onlajn centra za upite (OCzU). Detaljno prikazan način pristupanja OCzU nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

Institucije uključene u rješavanje slučajeva nestalih lica u Bosni i Hercegovini

P: *Šta je Institut za nestala lica u Bosni i Hercegovini (INL) i koja je njegova uloga?*

O: INL je nezavisna institucija na državnom nivou čiji je zadatak rad na pitanju lica nestalih u oružanom sukobu koji se odnosi na Bosnu i Hercegovinu i regiju. INL je osnovan procesom konsultacija u koji su bili uključeni predstavnici obje entitetske vlade, Brčko distrikta, nadležnih ministarstava i međunarodnih organizacija. Zamijenio je dvije entitetske komisije i Državnu komisiju za nestala lica, koje su nadležni organi ukinuli (Državna komisija za nestala lica ukinuta je 28. marta 2006., Komisija Republike Srpske 29. juna 2006., a Federalna komisija 20. septembra 2006. godine).

INL je osnovan 2005. godine i zajedno ga finansiraju Savjet ministara Bosne i Hercegovine i ICMP ("Službeni glasnik BiH", broj 13/05, od 29. decembra 2005. godine). Počeo je s radom 2008. godine, a njegov mandat je da prikuplja, obrađuje i koristi podatke o nestalim licima i lokacijama grobnica koje su ekshumirane u Bosni i Hercegovini, sarađuje s pravosudnim i policijskim organima i drugim nadležnim domaćim institucijama i međunarodnim organizacijama, sarađuje s porodicama nestalih, sarađuje s relevantnim organima u inostranstvu u skladu s domaćim pravnim propisima i međunarodnim sporazumima i da obavještava javnost o rezultatima istraživanja i utvrđenim činjenicama u vezi s nestalim licima. INL učestvuje u iskopavanjima i identifikacijama u Bosni i Hercegovini. INL postupa po načelima nepristrasnosti i bez diskriminacije po osnovu etničke pripadnosti, pola, rase, jezika, vjerskog opredjeljenja, političkih ili drugih uvjerenja, socijalnog porijekla, imovinskog stanja ili uloge žrtve u oružanim sukobima ili drugim neprijateljstvima.

P: *Gdje se nalaze kancelarije INL-a i gdje članovi porodice mogu dobiti informacije o aktivnostima koje se provode na njihovom geografskom području?*

O: Sjedište INL-a je u Sarajevu, a terenske kancelarije u Banja Luci, Bihaću, Mostaru, Tuzli, Brčkom, Istočnom Sarajevu, Doboju, Goraždu, Nevesinju, Orašju, Sarajevu, Sanskom Mostu, Srebrenici, Travniku i Zenici. Imena i prezimena i podaci za kontakt zaposlenih u terenskim kancelarijama INL-a dostupni su na internetskoj stranici www.ino.ba. Istražitelji i drugo terensko osoblje INL-a stoje na raspolaganju za sve relevantne informacije o statusu pojedinačnih slučajeva nestalih lica i svim aktivnostima koje se provode na području njihove nadležnosti.

P: *Ko snosi troškove istraga, iskopavanja, identifikacija i ukopa žrtava u Bosni i Hercegovini?*

O: Troškove istraga i iskopavanja pokriva Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s izuzetkom istraga koje su počele prije januara 2011. godine, a koje pokrivaju tužilaštva na nižim nivoima iz novčanih sredstava koja je obezbijedio INL. Troškove ukopa ekshumiranih žrtava takođe snosi INL.

Sve troškove prikupljanja uzoraka krvi i analize DNK, kao i rad antropologa i arheologa koji pomažu tužilaštvima, pokriva ICMP zahvaljujući novčanoj pomoći svojih donatora.

Obaveza je nadležnog specijaliste sudske medicine da izda potvrdu o smrti. Ta usluga se ne naplaćuje, iako može da bude potrebno platiti administrativnu taksu u malom iznosu za izdavanje fotokopija dokumenata. Ako se od člana porodice zatraži plaćanje, potrebno je prijaviti to nadležnom tužilaštvu ili INL-u koji će slučaj istražiti.

P: *Koja je uloga porodica nestalih lica u Institutu za nestala lica Bosne i Hercegovine?*

O: U svrhu zastupanja interesa porodica nestalih lica u Bosni i Hercegovini, u okviru INL-a formiran je Savjetodavni odbor (u daljem tekstu: SO). SO broji šest članova, predstavnika porodica nestalih lica, imenovanih na period od četiri godine. Članovi SO-a ne mogu biti ponovo imenovani.

U proceduri imenovanja članova Savjetodavnog odbora vodi se računa o nacionalnoj zastupljenosti i polnoj ravnopravnosti. Glavni zadaci SO-a su praćenje aktivnosti INL-a i savjetovanje upravljačkih organa o pitanjima koja pokrenu porodice nestalih, promovisanje pitanja nestalih lica vlastima u Bosni i Hercegovini i javnosti i predlaganje inicijativa koje će pomoći u rješavanju pitanja nestalih lica u Bosni i Hercegovini. SO sve odluke donosi konsenzusom.

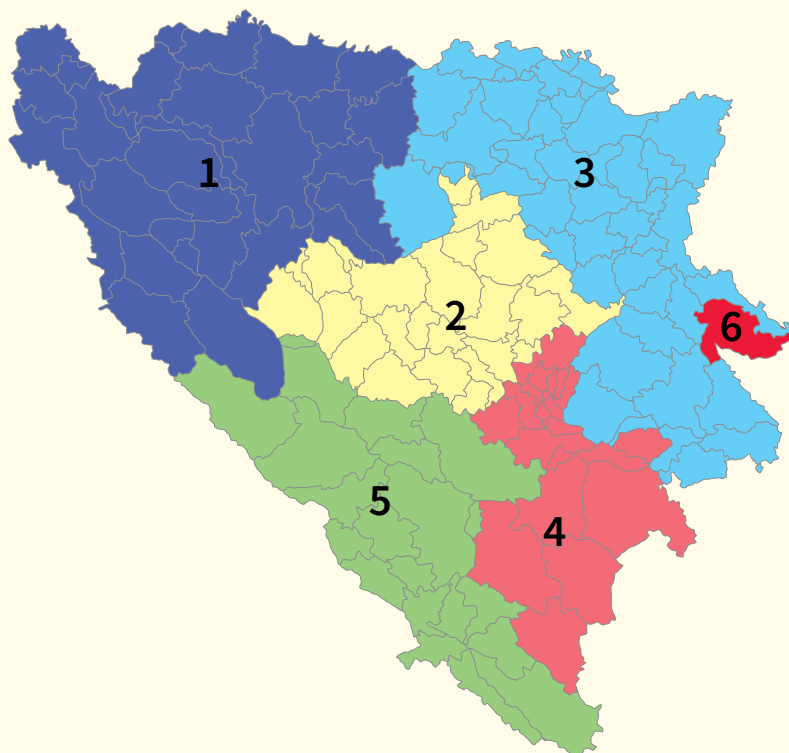
P: *Koja je uloga Tužilaštva (TBiH) i Suda Bosne i Hercegovine u procesu rješavanja pitanja nestalih lica u Bosni i Hercegovini?*

O: Tužilaštvo Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: TBiH) je institucija na državnom nivou, nadležna za provođenje istraga za krivična djela u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine i drugim pozitivnim pravnim propisima. Ima stvarnu nadležnost u predmetima ratnih zločina i odgovorno je za krivično gonjenje u predmetima ratnih zločina počinjenim na teritoriji Bosne i Hercegovine u toku sukoba 1992-1995. godine.

Posebno odjeljenje za ratne zločine zapošljava osam do 12 tužilaca u svakom od svoja tri odsjeka i najveće je odjeljenje u TBiH. Odjeljenje je podijeljeno u timove koji pokrivaju konkretna geografska područja (vidi sliku 1). Na čelu svakog tima nalazi se tužilac.

Odjeljenje za ratne zločine postupa po predmetima koje je bivši MKSJ ustupio domaćem pravosuđu, predmetima u kojima su domaće institucije ranije provodile istrage i svim novim predmetima. TBiH vrši ekshumacije i provodi istrage na osnovu informacija koje prikupi tokom istrage, dobije od INL-a, agencija za provođenje zakona, obavještajnih agencija ili bilo kojeg drugog izvora, i to u skladu sa sudskim naredbama koje izdaje Sud Bosne i Hercegovine.

U okviru svoje krivične nadležnosti, Sud Bosne i Hercegovine ima nadležnost za krivična djela utvrđena Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine i drugim zakonima Bosne i Hercegovine (član 13. Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine i član 23. ZKP-a Bosne i Hercegovine). Sud je nadležan i za krivična djela propisana zakonima Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta.

Slika 1 – Područja rada Posebnog odjela za ratne zločine u sklopu Tužilaštva Bosne i Hercegovine

- Team 1** covers the region of Northwest Bosnia and part of Posavina;
- Team 2** covers the region of Central Bosnia;
- Team 3** covers the region of Eastern Bosnia (the Drina Valley) and part of Posavina;
- Team 4** covers the region of Sarajevo and Eastern Bosnia including Foča;
- Team 5** covers the region of Western Herzegovina and the Neretva Valley;
- Special Team 6** for the area of Srebrenica.

Podaci o nestalim licima

P: *Kako se podaci o nestalim licima čuvaju u Bosni i Hercegovini?*

O: Podaci dobijeni od porodica nestalih ključni su za proces pronalaženja i identifikacije nestalih lica te za utvrđivanje tačnog istorijskog zapisa o ratnim događajima u Bosni i Hercegovini. Evidenciju nestalih lica, njihovih porodica i lokacija iskopavanja u Bosni i Hercegovini čuva INL u svojoj Centralnoj evidenciji nestalih lica Bosne i Hercegovine (CEN).

CEN je baza podataka koja sadrži pojedinačnu evidenciju lica nestalih u Bosni i Hercegovini i iz Bosne i Hercegovine uključujući relevantne podatke o identitetu nestalog lica, njegovim srodnicima, informacije o nestanku i druge relevantne podatke.

Baza podataka CEN razvijena je uz ICMP-ovu pomoć, a osnova je bio ICMP-ov sistem za obradu podataka. Svi podaci uneseni u CEN predmet su procesa verifikacije koji podrazumijeva provjeru valjanosti zahtjeva i provjeru na osnovu poređenja sa svim zvaničnim evidencijama koje su se vodile ili se vode u Bosni i Hercegovini.

Ovlašteni zaposlenici INL-a imaju pristup i Regionalnoj bazi podataka aktivnih slučajeva nestalih lica, čime im je omogućeno da imaju pregled, da vrše razmjenu i da budu obaviješteni o svim promjenama u podacima o nestalim licima koje čuvaju susjedne zemlje.

P: *Koje se mjere za zaštitu podataka primjenjuju?*

O: INL je preduzeo sve potrebne bezbjednosne mjere, uključujući elektronsku i fizičku zaštitu u skladu s domaćim standardima zaštite podataka, da bi zaštitio podatke o nestalim licima i njihovim porodicama koji se čuvaju u CEN-u. Lica koja upravljaju i postupaju s ličnim podacima u vezi s povjerljivim podacima o biološkim, nasljednim, fizičkim, genetičkim karakteristikama i medicinskim podacima o nestalim licima, obavezni su te podatke čuvati kao povjerljive i s njima postupati prema utvrđenim pravilima za zaštitu takvih podataka, odnosno u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka ("Službeni glasnik BiH", broj 32/01). Podaci o nestalim licima ili njihovim srođnicima ne dostavljaju se trećoj strani, osim ako lice koje je nosilac podataka nije za to dalo nedvosmisleni saglasnost.

Zakonodavni propisi

P: *Koji zakonodavni propisi postoje u Bosni i Hercegovini za zaštitu prava porodica nestalih lica?*

O: Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine donijela je Zakon o nestalim licima u oktobru 2004. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 50/04, iz novembra 2004. godine). Ovim zakonom utvrđena su načela istraživanja slučajeva nestalih lica, obezbijedeno razvijanje CEN-a, osnivanje INL-a i ostvarivanje socijalnih i drugih prava članova porodica nestalih lica te regulisana druga pitanja u vezi s problemom nestalih lica u Bosni i Hercegovini. Integralni tekst Zakona o nestalim licima Bosne i Hercegovine dostupan je na internetskoj stranici: <http://www.ino.ba/dokumenti/zakoni/default.aspx?id=65&langTag=bs-BA>

Sve informacije o primjeni ovog zakona i pravima porodica nalaze se u Vodiču za porodice nestalih koji je objavilo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine u saradnji s ICMP-om i drugim međunarodnim i nevladinim organizacijama.

Q: *Koja su moja prava na osnovu Zakona o nestalim licima Bosne i Hercegovine?*

A: U Bosni i Hercegovini su Zakonom o nestalim licima porodicama nestalih lica obezbijedena sljedeća prava:

- da znaju sudbinu nestalih članova svoje porodice;
- da znaju okolnosti, uzrok smrti i gdje se nalaze posmrtni ostaci nestalog lica,
- da dostojanstveno ukopaju posmrtne ostatke nakon identifikacije,
- pravo na novčanu pomoć;
- pravo na privremeno upravljanje imovinom nestalog lica;
- pravo na pokrivanje troškova sahrane/ ukopa;

Vodič je dostupan na internetskoj stranici:

<https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2014/08/guide-application-of-the-law-on-missing-persons-bcs-latin.pdf>
<https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2014/08/guide-application-of-the-law-on-missing-persons-cro.pdf>
<https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2014/08/guide-application-of-the-law-on-missing-persons-bos-cyril.pdf>
<https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2014/08/guide-application-of-the-law-on-missing-persons.pdf>

- pravo na prioritet u zapošljavanju i školovanju djece;
- pravo na zdravstvenu zaštitu;
- pravo na obilježavanje mjesta ukopa i iskopavanja.

Zakonom o nestalim licima utvrđene su i obaveze institucija Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta da:

- porodicama nestalih lica i relevantnim institucijama nadležnim za traženje nestalih lica dostave sve raspoložive informacije; i
- pruže svu neophodnu pomoć u unapređenju procesa traženja i identifikacije nestalih lica i u procesu rješavanja slučajeva nestalih lica u Bosni i Hercegovini.

P: *Da li član porodice ima pravo tražiti novčanu pomoć u Bosni i Hercegovini?*

- O:** U skladu sa Zakonom o nestalim licima, članovi porodice nestalih lica koje je nestalo lice izdržavalo i koji imaju potrebu za izdržavanjem, stiču pravo na mjesečnu novčanu pomoć.

Novčana pomoć je neprenosivo lično pravo. Novčana pomoć ne može biti korištena istovremeno s drugom osnovom za izdržavanje. Ovaj zakon korisnicima omogućuje da biraju povoljnije pravo. Korisnik zadržava pravo da izbor povoljnijeg prava ostvaruje i po završetku procesa identifikacije ili proglašenja nestalog lica umrlim. Pravo na novčanu pomoć ostvaruje se od dana stupanja na snagu ovog zakona (9. novembar 2004. godine). Lica koja do stupanja na snagu ovog zakona nisu podnijela zahtjev za traženje nestalog lica ovo pravo ostvaruju od dana podnošenja zahtjeva.

P: *Ko može tražiti novčanu pomoć?*

- O:** U skladu sa Zakonom o nestalim licima, članovi porodice nestalih koji se mogu prijaviti za novčanu pomoć – kada se konačno osnuje Fond za pomoć porodicama nestalih lica – su:

- dijete rođeno u bračnoj ili vanbračnoj zajednici;
- usvojeno dijete, uključujući pastorku koje je izdržavalo nestalo lice;
- supružnik ili vanbračni partner;
- roditelji (očuh, maćeha);
- usvojioci;
- brat ili sestra nestalog lica.

Pronalaženje, ekshumacija i identifikacija posmrtnih ostataka nestalih lica u Bosni i Hercegovini

P: *Ko je zadužen za iskopavanja na lokalitetima i zašto je Tužilaštvo uključeno u taj proces?*

O: Svako iskopavanje smatra se dijelom istrage o smrti nekog lica. Razlog za to je što se u Bosni i Hercegovini istrage slučajeva nestalih lica zasnivaju na vladavini zakona i ljudskim pravima, uključujući pravo na efikasnu istragu. Grobnice se smatraju mjestima počinjenja krivičnih djela, tako da Tužilaštvo BiH ima potpunu kontrolu nad svim aktivnostima u okviru procesa ekshumacije.

Tužioci imaju potpunu kontrolu nad pristupom lokacijama i ograničen je na stručna lica navedena u naredbi suda. Druga lica, kao što su članovi porodice i/ili novinari, mogu da prisustvuju, ali uz odobrenje TBiH.

P: *Na koji način je ICMP uključen u ekshumacije?*

O: Na zahtjev INL-a, ICMP pruža stručnu pomoć u pronalaženju i ekshumaciji posmrtnih ostataka koristeći napredne tehnike forenzičke antropologije. Tehnička pomoć može uključivati pronalaženje posmrtnih ostataka, mapiranje, digitalno fotografisanje, dostavljanje informacija dobijenih putem ICMP-ove aplikacije "Prijava lokacije" i dokumentovanje procesa ekshumacije.

P: *Gdje se čuvaju ljudski posmrtni ostaci po završetku ekshumacije?*

O: Posmrtni ostaci prevoze se do mrtvačnice koju određuje Tužilaštvo BiH. Informacije o mjestu na kojem se nalaze posmrtni ostaci mogu se dobiti u INL-u.

U Bosni i Hercegovini trenutno postoji jedanaest mrtvačnica. Nalaze se u opštinama Banja Luka, Nevesinje, Istočno Sarajevo, Sarajevo, Visoko, Odžak, Tuzla (2), Mostar, Goražde i Sanski Most.

P: *Šta se dešava s posmrtnim ostacima u mrtvačnici?*

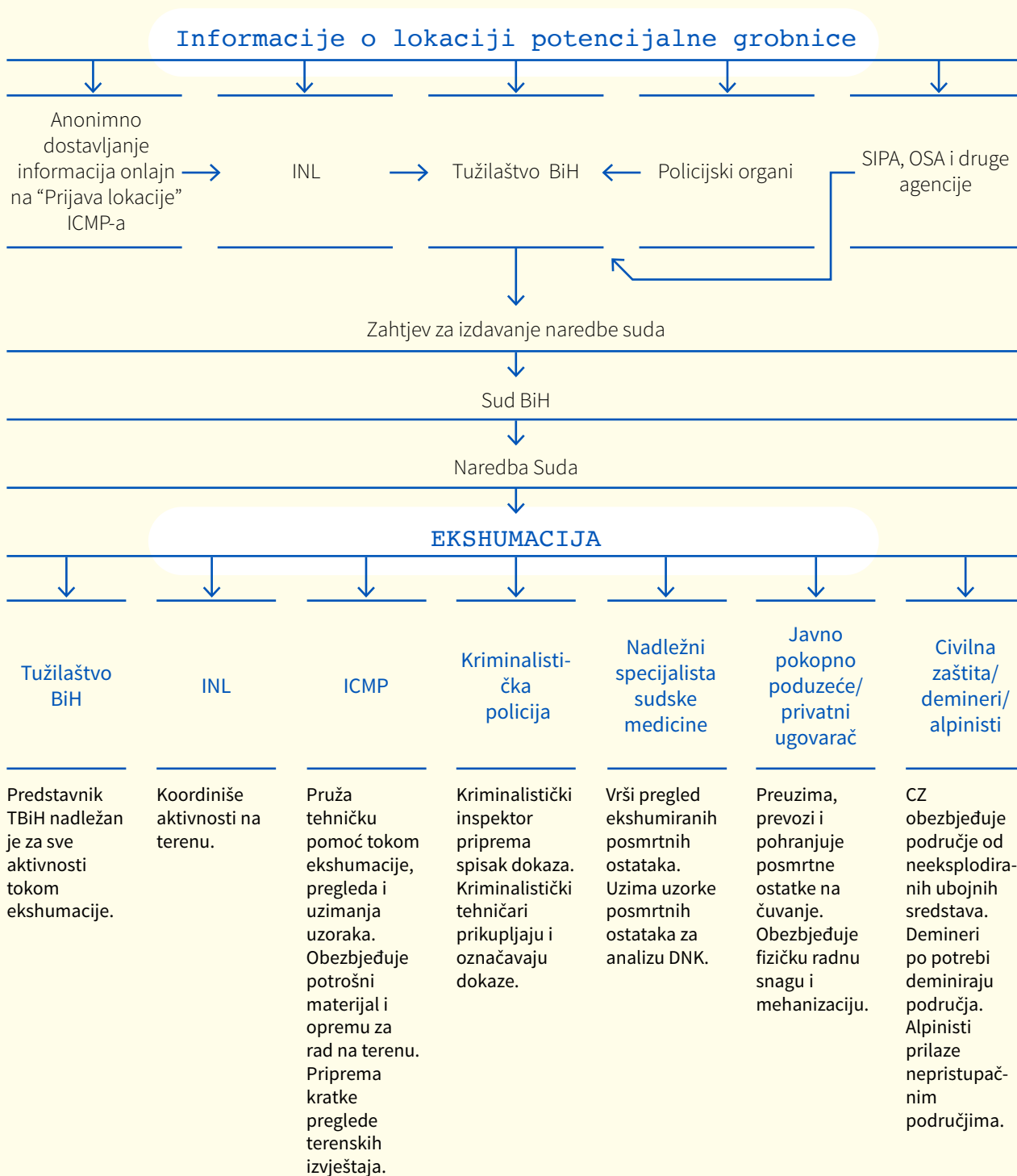
O: U mrtvačnici nadležni specijalista sudske medicine, a po potrebi i ICMP-ovi antropolozi, vrše pregled posmrtnih ostataka i uzimaju veoma mali uzorak kosti koji se dostavlja ICMP-ovoj laboratoriji na analizu DNK. U okviru pregleda policija može da dokumentuje dokaze i fotografiše. U kombinaciji s dostavljenim rezultatima analize DNK, nadležni specijalista sudske medicine vrši pregled svih ostalih dostupnih podataka da bi pozvao članove porodice na zvaničnu identifikaciju i izdao potvrdu o smrti.

Proces ekshumacije u nadležnosti Tužilaštva Bosne i Hercegovine

P: *Šta je urađeno u svrhu rješavanja NN (bez imena) slučajeva u Bosni i Hercegovini?*

O: U januaru 2018. godine završen je sveobuhvatni pregled stanja neidentifikovanih posmrtnih ostataka u svih 12 mrtvačnica u Bosni i Hercegovini. Pregled je izvršila Radna grupa za rješavanje pitanja neidentifikovanih odnosno NN ("bez imena", "nomen nescio") posmrtnih ostataka koju su formirale vlasti Bosne i Hercegovine radi pregleda slučajeva neidentifikovanih posmrtnih ostataka u 12 mrtvačnica, da bi se utvrdilo postoji li mogućnost novih identifikacija.

U sastavu Radne grupe za rješavanje pitanja NN posmrtnih ostataka (u daljem tekstu: Radna grupa za NN posmrtnih ostatke) su nadležni tužioci, predstavnici INL-a, Centra za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica Republike Srpske, specijalisti sudske medicine, Zavoda za sudsku medicinu Republike Srpske, ICMP-a, Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA), policijskih organa, kriminalistički tehničari, preduzeća koja upravljaju mrtvačnicama i po potrebi druge institucije i lica.

Radna grupa za NN posmrtnih ostatke pregledala je ukupno 3.583 slučaja u mrtvačnicama u Bosni i Hercegovini. Rezultat rada Radne grupe za NN posmrtnih ostatke je 1.089 izvještaja o podudaranju DNK koji se odnose na 121 prethodno neidentifikovano lice i 968 reasocijacija skeletnih elemenata s prethodno identifikovanim licima. ICMP je nadležnim tužilaštvima dao preporuke za rješavanje preostalih slučajeva koji se nalaze u mrtvačnicama.

P: *Kako se vrši identifikacija u Bosni i Hercegovini i koliko traje?*

O: Zvaničnu identifikaciju u Bosni i Hercegovini vrši nadležni specijalista sudske medicine zajedno s predstavnicima Tužilaštva Bosne i Hercegovine, INL-a i policijskog kriminalističkog tehničara. U Bosni i Hercegovini se od 2001. godine provodi analiza DNK u svrhu utvrđivanja identiteta za svaki set ekshumiranih posmrtnih ostatka. Razlog za to je što analiza DNK omogućava pouzdano potvrđivanje identiteta nekog lica čak i kada nema drugih dokaza o identitetu. u Bosni i Hercegovini analizu DNK u svrhu utvrđivanja identiteta i provjeru podudarnosti DNK vrši ICMP.

P: *Kako porodica nestalo lice može proglasiti umrlim u Bosni i Hercegovini ako posmrtni ostaci nestalog lica nisu identifikovani i šta se događa s procesom traženja ako se lice proglasi umrlim?*

O: U skladu s članom 27. Zakona o nestalim licima, tri godine nakon dana stupanja Zakona na snagu (novembar 2004. godine) lice registrovano kao nestalo u periodu između 31. aprila 1991. i 14. februara 1996. godine, a čiji je nestanak verifikovan u Centralnoj evidenciji nestalih lica Bosne i Hercegovine, smatraće se umrlim. Ta činjenica će biti službeno zabilježena u matični registar umrlih. Međutim, u skladu s članom 9. istog zakona, proces traženja i identifikacije neće biti obustavljen u slučaju kada je nestalo lice proglašeno umrlim, a njegovi posmrtni ostaci nisu pronađeni. To znači da status nestalog lica prestaje isključivo danom zvanične identifikacije.

Uloga civilnog društva

- P:** *Kako se član porodice nestalog lica može više uključiti u proces?*
- O:** Udruženja porodica nestalih lica trebala bi da budu prva adresa na koju će se srodnici obratiti. Postoji više od 30 udruženja porodica registrovanih širom Bosne i Hercegovine. Za stupanje u kontakt s udruženjem porodica u svojoj lokalnoj zajednici, članovi porodice mogu da se obrate INL-u putem njegovog sjedišta u Sarajevu ili putem terenskih kancelarija (podaci za kontakt navedeni su na kraju ovog vodiča), da bi dobili podatke za kontakt udruženja. Svako ko ima nestalog srodnika može da postane član udruženja porodica.
- P:** *Mogu li udruženja porodica od organa vlasti dobijati novčanu pomoć za svoj rad?*
- O:** U skladu s članom 19. Zakona o nestalim licima, nadležne vlasti u BiH imaju obavezu da prioritetno razmotre zahtjeve za novčanu i tehničku pomoć saveza/udruženja porodica nestalih lica i, prema finansijskim mogućnostima, da dodijele pomoć ako ponuđeni programi ili projekti ispunjavaju propisane kriterijume za dodjelu pomoći. Udruženja porodica mogu podnositi zahtjeve za novčanu pomoć svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini (opštinski, kantonalni, okružni, entitetski i državni nivo).

REPUBLIKA HRVATSKA

P: *Ko se smatra nestalim licem u Hrvatskoj u kontekstu sukoba iz 1990-ih?*

O: U skladu sa Zakonom o osobama nestalim u Domovinskom ratu Hrvatske, koji je donesen u junu 2019. godine, nestalo lice je lice o čijem mjestu prebivališta članovi porodice nemaju nikakvih vijesti, u skladu s međunarodnim standardima i ovim zakonom, i koja je u trenutku nestanka u domovinskom ratu imala hrvatsko državljanstvo ili prijavljeno prebivalište odnosno boravište na području Republike Hrvatske. Lica koja su smrtno stradala usljed Domovinskog rata, ali za koje nije poznato mjesto ukopa takođe se smatraju nestalim.

P: *Kako se prijavljuje nestanak u vezi s ratnim događajima u Hrvatskoj?*

O: Lice možete da prijavite kao nestalo u vezi s ratnim događajima Upravi za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja ili putem Hrvatskog Crvenog križa. U inostranstvu prijava o nestanku može da se podnese diplomatskim misijama i konzularnim kancelarijama Hrvatske. Podaci za kontakt Ministarstva i Uprave navedeni su na kraju ovog vodiča.

Lice možete da prijavite kao nestalo i putem ICMP-ove internetske stranice, aplikacije "Prijavite nestalu osobu". Detaljan opis načina prijavljivanja nestalog lica ICMP-u nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

P: *Kako građani prijavljuju lokaciju grobnice u Hrvatskoj ili susjednim zemljama?*

O: Svako može da prijavi lokaciju za koju sumnja da je grobnica Upravi za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja dostavljanjem svih informacija i dokumentacije o mjestu na kojem bi mogli da se nalaze posmrtni ostaci nestalih lica.

Druga mogućnost je da se informacije dostave na ICMP-ovoj internetskoj stranici, putem aplikacije „Prijava lokacije“. Detaljan opis načina prijavljivanja lokacije putem aplikacije „Prijava lokacije“ nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

P: *Kako član porodice može provjeriti status slučaja svog nestalog srodnika u Hrvatskoj?*

O: Za provjeru statusa svog slučaja u Knjizi osoba nestalih na području Hrvatske, članovi porodice ili njihovi pravni zastupnici treba da stupe u kontakt s Upravom za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja. Podaci za kontakt Ministarstva/Uprave navedeni su na kraju ovog vodiča. Podaci koji se nalaze u Knjizi nestalih osoba nisu automatski javno dostupni.

Ako član porodice ICMP-u ustupi referentne uzorke za analizu DNK, on/a može da provjeri status svog slučaja putem ICMP-ovog Onlajn centra za upite koji je dostupan na ICMP-ovoj internetskoj stranici. Detaljno uputstvo za pristup Onlajn centru za upite (OCzU) nalazi se na kraju ovog vodiča.

Institucije uključene u rješavanje slučajeva nestalih lica u Hrvatskoj

P: *Šta je Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za zatočene i nestale i koja je njegova uloga?*

O: Vlada Republike Hrvatske je 2003. i 2013. godine donijela odluke o osnivanju Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za zatočene i nestale (u daljem tekstu: Povjerenstvo) kao savjetodavnog i stručnog međuresornog organa za pitanja zarobljenih i nestalih lica tokom Domovinskog rata. Povjerenstvo je dobilo mandat i na osnovu Zakona o osobama nestalim u Domovinskom ratu iz 2019. godine.

Sastoji se od predstavnika Ministarstva hrvatskih branitelja, organa državne uprave nadležnih za unutrašnje poslove, odbranu, pravosuđe, vanjske i evropske poslove i zdravstvo, Državnog odvjetništva i bezbjednosno-obavještajne i vojne bezbjednosno-obavještajne agencije, Zavoda za sudsku medicinu i kriminalistiku Medicinskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatskog Crvenog krsta. Radi se o mehanizmu koji obezbjeđuje potpunu koordinaciju i saradnju nadležnih agencija na rješavanju pitanja nestalih lica.

Povjerenstvo predlaže Vladi Republike Hrvatske strategije za rješavanje pitanja nestalih lica, mjere za rješavanje određenih problema i mjere za poboljšanje efikasnosti učesnika uključenih u rješavanje pitanja nestalih lica. Prati pozitivna iskustva drugih zemalja i predlaže saradnju njima i međunarodnim organizacijama koje rade na tom pitanju.

Stručne, administrativne i tehničke poslove za Povjerenstvo obavlja Uprava za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja.

P: *Šta je Uprava za zatočene i nestale i koja je njena uloga?*

O: Uprava je institucija nadležna za pronalaženje, ekshumaciju i identifikaciju nestalih lica u Hrvatskoj. Ona djeluje u okviru Ministarstva hrvatskih branitelja. Njen mandat je da prikuplja, čuva i obrađuje podatke o licima nestalim i zarobljenim tokom oružanog sukoba u Hrvatskoj u periodu od 1991. do 1995. godine. Uprava je nadležna i za vođenje pitanja ekshumiranih, identifikovanih i neidentifikovanih posmrtnih ostataka i masovnih, pojedinačnih i asanacijskih grobnica; organizuje, koordiniše i učestvuje u iskopavanjima u Hrvatskoj u susjednim zemljama; organizuje, koordiniše i učestvuje u identifikaciji posmrtnih ostataka; sarađuje i vrši razmjenu informacija s organizacijama civilnog društva koje okupljaju porodice zarobljenih i nestalih i podržava njihov rad, a djeluje i kao koordinacijski i izvršni organ Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za nestale osobe.

Sredstva za rad obezbijeđena su iz državnog budžeta. Od porodica se ne naplaćuju nikakve usluge u toku ovog procesa, iako može da postoji naplata administrativne takse u niskom iznosu za izdavanje fotokopija određenih dokumenata. Ako se od članova porodice traži pokrivanje bilo kakvih troškova, potrebno je da to prijave Upravi koja će slučaj istražiti.

Sjedište Uprave je u Zagrebu. Direkcija je formirala terenske kancelarije u Vukovaru i Splitu.

Imena i prezimena s podacima za kontakt zaposlenika Uprave i Ministarstva u terenskim kancelarijama dostupna su na internetskoj stranici branitelji.gov.hr

- P:** *Šta je uloga Državnog odvjetništva i nadležnih sudova u Hrvatskoj u procesu traženja nestalih lica?*
- O:** Državno odvjetništvo provodi istrage krivičnih djela u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku. Na osnovu podataka Državnog odvjetništva, nadležni sudovi izdaju naredbu o provođenju ekshumacije i nadziru proces ekshumacije. To se primjenjuje u slučajevima u kojima postoje dokazi da je smrt nastupila počinjenjem krivičnog djela. U slučajevima nestalih lica u kojima ne može da se dokaže da je smrt uzrokovana krivičnim djelom ili u vezi s počinjenjem krivičnog djela, odnosno u kojima je krivični proces završen pravosnažnom sudskom presudom, grobnice se iskopavaju na osnovu zahtjeva Ministarstva hrvatskih branitelja u skladu sa Zakonom o osobama nestalim u Domovinskom ratu.

Podaci o nestalim licima

- P:** *Kako se podaci o nestalim licima čuvaju u Hrvatskoj?*
- O:** Podaci porodica nestalih lica ključni su za proces pronalaženja i identifikacije nestalih lica. Važni su i za definisanje tačnog narativa o ratnim događajima. Zvaničnu Knjigu osoba nestalih u Domovinskom ratu vodi Ministarstvo hrvatskih branitelja u skladu s Pravilnikom koji je donijelo Ministarstvo.

Knjiga sadrži lične podatke nestalih lica, podatke o okolnostima njihovog nestanka i druge informacije relevantne za pronalaženje nestalih. Ministarstvo provjerava podatke u Knjizi na osnovu podataka iz drugih evidencija. Ministarstvo vodi i zvaničnu evidenciju ekshumiranih identifikovanih i neidentifikovanih posmrtnih ostataka iz pojedinačnih i masovnih grobnica i posmrtnih ostataka pronađenih na površini.

Ovlaštenim zaposlenicima Uprave za zatočene i nestale omogućen je pristup Regionalnoj bazi podataka aktivnih slučajeva nestalih lica, čime im je omogućeno da imaju uvid, da vrše razmjenu i da budu obaviješteni o svim promjenama u podacima o nestalim licima koje čuvaju susjedne zemlje.

- P:** *Da li su podaci o nestalim licima zaštićeni?*
- O:** Svi podaci o nestalim licima i njihovim porodicama podliježu mjerama za zaštitu podataka koje su definisane pravnim propisima o zaštiti ličnih podataka Hrvatske i u skladu su s Opštom uredbom o zaštiti podataka Evropske unije (GDPR). Podaci sadržani u Knjizi nisu javno dostupni, s izuzetkom podataka definisanih Pravilnikom koji je donijelo Ministarstvo hrvatskih branitelja.

Zakonodavni propisi

P: *Koji se zakonodavni propisi odnose na pitanje nestalih lica u Hrvatskoj?*

O: Hrvatska je donijela Zakon o osobama nestalim u Domovinskom ratu, koji je stupio na snagu 1. avgusta 2019. godine. Zakonom se uređuju prava porodica, proces identifikacije, prijavljivanje nestalih lica i čuvanje i ukopavanje posmrtnih ostataka. Njime se uređuje i saradnja s drugim državama, međunarodnim organizacijama i udruženjima porodica. Prema zakonu, sve ustanove, lica i drugi subjekti imaju obavezu da pruže sve raspoložive informacije i dokumentaciju u vezi s nestankom nestalih lica i lokacijama skrivenih grobnica. Propisane su kazne za one koji takve informacije ne pruže. Zakon zauzima nediskriminatorni pristup nestalim licima i licima smrtno stradalim tokom rata za koje nije poznato mjesto ukopa. Integralni tekst Zakona o osobama nestalim u Domovinskom ratu Hrvatske dostupan je na sljedećoj internetskoj stranici: <https://www.zakon.hr/z/2123/Zakon-o-osobama-nestalih-u-Domovinskom-ratu>

P: *Koja prava imaju porodice nestalih na osnovu Zakona o osobama nestalim u Domovinskom ratu Republike Hrvatske?*

O: U skladu sa Zakonom o nestalim osobama, porodice nestalih imaju pravo da im se predaju posmrtni ostaci nestalog srodnika radi trajnog zbrinjavanja te da u najvećoj mogućoj mjeri budu upoznati s okolnostima nestanka ili smrtnog stradanja. Uprava je dužna pružiti raspoložive informacije članovima porodice o napretku i rezultatima traženja njihovog nestalog srodnika. Uprava obavlja ekshumacije, pregled i identifikaciju žrtava bez naplaćivanja bilo kakvih troškova, uključujući i troškove analize DNK i provjere podudarnosti. Porodice imaju pravo na pomoć s pogrebom/ukopom koju pruža i koordiniše Ministarstvo hrvatskih branitelja.

P: *Da li član porodice ima pravo da traži novčanu pomoć u Hrvatskoj?*

O: Hrvatska je donijela dva zakona kojima se uređuju prava nestalih hrvatskih branitelja i njihovih porodica: Zakon o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji i Zakon o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata. Oba zakona propisuju novčanu pomoć članovima porodica nestalih hrvatskih vojnika u obliku naknade u iznosu invalidnine, penzije, itd. Zakoni ne uslovljavaju pružanje beneficija članovima porodica vojnim statusom nestalog lica.

Porodice nestalih hrvatskih civila mogu da podnesu zahtjev za ostvarivanje statusa i materijalnih prava nadležnoj kancelariji državne uprave u županiji odnosno nadležnom upravnom organu Grada Zagreba.

Pronalaženje, ekshumacija i identifikacija nestalih u Hrvatskoj

P: *Ko vrši iskopavanja u Hrvatskoj?*

O: Ministarstvo hrvatskih branitelja putem svoje Uprave za zatočene i nestale organizuje i vrši iskopavanja grobnica u Hrvatskoj u saradnji s državnim organima, ustanovama i drugim nadležnim pravnim licima.

Uprava za zatočene i nestale ovog Ministarstva vrši iskopavanja u skladu s naredbom suda, na osnovu Zakona o krivičnom postupku kada postoji sumnja da je nestalo lice žrtva krivičnog djela. U slučajevima kada ne postoji dokaz da je nestalo lice žrtva krivičnog djela ili kada je poznato da je žrtva umrla iz drugih razloga, odnosno kada je odgovarajući sudski proces završen, iskopavanje se vrši na zahtjev Ministarstva, u skladu sa Zakonom o osobama nestalim u Domovinskom ratu.

Druga lica mogu da prisustvuju ekshumaciji, ali samo na poziv Uprave i uz odobrenje prisustva. Na osnovu zaključenih bilateralnih sporazuma Uprava može da pozove i predstavnike nadležnih organa iz drugih država.

P: *Gdje se čuvaju ljudski posmrtni ostaci po završetku ekshumacije?*

O: Po završetku ekshumacije posmrtni ostaci bivaju prebačeni u naučno-medicinske ustanove na pregled i identifikaciju. Posmrtni ostaci koje nije moguće identifikovati pohranjuju se u spomen-kosturnice na Mirogoju i u Osijeku.

P: *Šta se dešava s posmrtnim ostacima u mrtvačnici?*

O: U mrtvačnici nadležni specijalista sudske medicine vrši pregled posmrtnih ostataka i uzima veoma mali uzorak kosti koji dostavlja laboratoriji na analizu DNK. U okviru pregleda policija može da dokumentuje dokaze i fotografiše. U kombinaciji s dostavljenim rezultatima analize DNK, nadležni specijalista sudske medicine vrši pregled svih ostalih raspoloživih podataka da bi pozivao članove porodice na zvaničnu identifikaciju i izdao potvrdu o smrti.

P: *Šta je urađeno u svrhu rješavanja neidentifikovanih (NN) slučajeva u Hrvatskoj?*

O: S ciljem rješavanja NN slučajeva Uprava je:

- osnovala Radnu grupu za rješavanje složenih slučajeva identifikacije (2014. godine);
- pripremila i provela Protokol za rješavanje slučajeva naknadnih reasocijacija, pogrešnih prepoznavanja i identifikacija uz podršku udruženja nestalih osoba (2015.godine); i
- izvršila pregled svih ekshumiranih, neidentifikovanih posmrtnih ostataka na lokacijama gdje se privremeno čuvaju (2017. godine) i naknadno provela preporuke iz tog pregleda.

P: *Koji se postupak u Hrvatskoj provodi prilikom zvanične identifikacije i koliko dugo može trajati?*

O: Nadležnost za koordinaciju procesa identifikacije ekshumiranih posmrtnih ostataka nestalih lica u Hrvatskoj ima Ministarstvo hrvatskih branitelja. Pregled i preliminarnu identifikaciju vrši naučno-medicinska ustanova koju angažuje

Ministarstvo. Na osnovu rezultata pregleda i preliminarne identifikacije Ministarstvo organizuje zvaničnu identifikaciju i obavještava člana, odnosno članove porodice koji su prijavili nestanak. Član, odnosno članovi porodice mogu da prihvate ili da ne prihvate nalaze i identitet koji je preliminarno utvrdila naučno-medicinska ustanova. Kada član(ovi) porodice prihvate identitet, organizuje se zvanična identifikacija i slučaj se zaključuje. U skladu sa zakonom, Uprava za zatočene i nestale nadležna je za zaključivanje slučajeva nestalih lica u Hrvatskoj.

P: *Da li ICMP pomaže u ovom postupku?*

O: Hrvatska i ICMP intenzivno sarađuju od 1996. godine u procesu traženja nestalih lica. ICMP i Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti potpisali su 2004. godine sporazum o zajedničkom projektu identifikacija na osnovu analize DNK. Na osnovu ovog sporazuma Hrvatska i ICMP razmjenjuju anonimizovane referentne profile DNK porodica, odnosno podatke bez imena i prezimena nestalih lica i članova njihovih porodica. Ako Hrvatska ili ICMP pronađu podudarnost između referentnog profila DNK člana porodice i postmortalnog profila DNK, pregled genetičkih podataka vrše tehnički eksperti iz oba tima. Tek po završetku tehničkog pregleda lični podaci i genetički podaci se razmjenjuju i izdaje izvještaj o podudaranju DNK.

Kao rezultat ove saradnje, koja je omogućila poređenje DNK izolovane iz referentnih uzoraka s DNK izolovanom iz postmortalnih uzoraka, ICMP je pronašao podudarnost DNK za više od 656 slučajeva nestalih lica u vezi s ratnim događajima, čije je prijavljeno mjesto nestanka u Hrvatskoj i dodatnih 46 nestalih lica čije je prijavljeno mjesto nestanka u Bosni i Hercegovini ili u Srbiji.

P: *Kako porodica može proglasiti nestalo lice umrlim u Hrvatskoj ako posmrtni ostaci nestalog lica nisu identifikovani i šta će se dogoditi s procesom traženja ako se lice proglasi umrlim?*

O: U Hrvatskoj proglašavanje nestalog lica umrlim može predložiti svako lice koje za to ima pravni interes, državni odvjetnik (javni tužilac), odnosno javni pravobranilac prije nego što se pronađu posmrtni ostaci tog lica. To se radi u vanparničnom postupku u skladu sa Zakonom o proglašenju nestalih osoba umrlima i dokazivanju smrti (NN 10/1974). U tom slučaju se ne obustavljaju krivične istrage i traženje nestalog lica i slučaj se ne zaključuje sve dok lice ne bude pronađeno živo ili do zvanične identifikacije njegovih posmrtnih ostataka.

Uloga civilnog društva

P: *Kako se član porodice nestalog lica može više uključiti u ovaj proces u Hrvatskoj?*

O: Udruženja porodica nestalih lica trebala bi da budu prva adresa na koju će se srodnici obratiti. Udruženja porodica koja predstavljaju srodnike nestalih u Hrvatskoj osnovana su kako u Hrvatskoj tako i u Srbiji da bi se apelovalo na vlasti da odvoje neophodna sredstva za pronalaženje i identifikaciju njihovih najmilijih i da bi saznali njihovu sudbinu. Oni uključuju Savez udruga obitelji zatočenih hrvatskih branitelja, Vukovarske majke, Zajednicu udruga hrvatskih civilnih stradalnika iz Domovinskog rata Hrvatske te Centar za zaštitu ljudskih prava zatočenih i nestalih građana Hrvatske i članova njihovih obitelji “Apel”.

Porodice Srba nestalih na teritoriji Hrvatske predstavljaju Udruženje roditelja i porodica uhapšenih, zarobljenih i nestalih lica Srbije i Crne Gore i Udruženje porodica nestalih i poginulih “Suza”. Podaci za kontakt svih udruženja porodica navedeni su na kraju ovog vodiča.

P: *Mogu li udruženja porodica od organa vlasti dobijati novčanu pomoć za svoj rad?*

O: Vlada Hrvatske osnovala je 1998. godine Ured za udruge, da bi unaprijedili standarde finansiranja programa i projekata iz javnih sredstava. Ured blisko sarađuje sa Savjetom za razvoj civilnoga društva i istovremeno Savjetu pruža tehničku, administrativnu, stručnu i novčanu pomoć. Više informacija dostupno je na internetskoj stranici <https://udruge.gov.hr/>

Hrvatski Sabor je 2003. godine osnovao Nacionalnu zakladu za razvoj civilnog društva. Nacionalna zaklada, između ostalog, pruža stručnu i novčanu pomoć udruženjima porodica u njihovom radu. <https://zaklada.civilnodrustvo.hr/>

KOSOVO

P: *Ko se na Kosovu smatra licem čiji je nestanak u vezi s oružanim sukobom na Kosovu?*

O: U skladu sa Zakonom o nestalim licima Kosova, nestalo lice je lice za koje članovi njegove/njene porodice i oni koji to lice traže ne znaju gdje se nalazi, i koje je, prema pouzdanim informacijama, nestalo u periodu između 1. januara 1998. i 31. decembra 2000. godine, usljed sukoba na Kosovu u periodu 1998 – 1999. godina.

P: *Kako se prijavljuje nestalo lice na Kosovu?*

O: Nestalo lice može da bude prijavljeno Komisiji za nestala lica Kosova. Podaci za kontakt Komisije za nestala lica Kosova navedeni su u posljednjem dijelu ovog vodiča. Prijava se može izvršiti i u lokalnim policijskim stanicama. Komisija za nestala lica Kosova vrši provjeru svih prijavljenih slučajeva.

Lice čiji je nestanak u vezi s ratnim događajima može da bude prijavljeno i putem ICMP-ove internetske stranice, pomoću opcije “Prijavite nestalu osobu”. Detaljno prikazan način prijavljivanja nestalog lica ICMP-u nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

P: *Kako prijaviti lokaciju grobnice na Kosovu ili u susjednim zemljama?*

O: Svako ko ima informacije o lokaciji grobnice u vezi sa žrtvama sukoba na Kosovu iz 1998-99. godine može da dostavi te informacije Komisiji za nestala lica Kosova ili Komisiji za nestala lica Vlade Republike Srbije. Ove institucije će dostavljene informacije proslijediti nadležnom tužilaštvu da bi bila izdata naredba suda za vršenje ekshumacije.

Druga mogućnost je da se informacije dostave putem ICMP-ove aplikacije „Prijava lokacije“ koja se nalazi na ICMP-ovoj internetskoj stranici. Detaljno prikazan način prijavljivanja lokacije putem aplikacije „Prijava lokacije“ nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

P: *Kako član porodice može da provjeri status slučaja svog nestalog srodnika na Kosovu?*

O: Na osnovu člana 14. Zakona o nestalim licima, porodice nestalih lica imaju pravo na uvid u podatke koji se nalaze u Centralnom registru nestalih lica. Članovi porodice, odnosno njihovi pravni zastupnici, mogu da podnesu zahtjev za uvid u podatke koji se nalaze Centralnom registru Komisiji za nestala lica Kosova. Komisija za nestala lica će zahtjev da razmotri i donese odluku u roku od petnaest (15) dana od dana podnošenja zahtjeva.

Članovi porodice mogu direktno da provjere status svog slučaja putem ICMP-ovog Onlajn centra za upite (OCzU). Detaljno uputstvo za pristupanje Onlajn centru za upite (OCzU) nalazi se na kraju ovog vodiča.

Institucije uključene u rješavanje slučajeva nestalih lica na Kosovu

P: *Šta je Komisija za nestala lica Kosova i koja je njena uloga?*

O: Komisija za nestala lica Kosova je vladin organ koji rukovodi, nadgleda, usaglašava i koordiniše aktivnosti s nadležnim domaćim i međunarodnim institucijama u istragama slučajeva lica nestalih usljed sukoba na Kosovu, bez obzira na njihovu etničku pripadnost, vjersko opredjeljenje i status vojnog ili civilnog lica.

Iako djeluje u okviru Kancelarije premijera, Komisija sarađuje s Javnim tužilaštvom, sudovima, ministarstvima: vanjskih poslova, pravde, unutrašnjih poslova i organima lokalne uprave na razmjeni informacija o nestalim licima i obezbeđivanju pomoći prilikom realizacije svojih aktivnosti.

Komisiju za nestala lica Kosova čine predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva lokalne uprave, Ministarstva rada i socijalne zaštite, Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva sigurnosnih snaga Kosova, Instituta za sudsku medicinu (IFM) i dva predstavnika porodica – jedan iz zajednice kosovskih Albanaca i jedan iz manjinskih zajednica. Komisija za nestala lica Kosova snosi sve troškove ekshumacije, identifikacije i ukopa identifikovanih lica iz državnog budžeta. Troškove uzimanja referentnih uzoraka, analize i provjere podudarnosti DNK pokriva ICMP.

Predstavnici Komisije za nestala lica Kosova dio su prištinske delegacije u Radnoj grupi za lica koja se vode kao nestala u vezi s događajima na Kosovu. Predstavnici Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije dio su beogradske delegacije iste radne grupe. Radna grupa je formirana 2004. godine kao privremena platforma za razmjenu podataka o nestalim licima između Beograda i Prištine. Podgrupa za forenzička pitanja u okviru Radne grupe vrši razmjenu informacija o pregledima, identifikacijama i drugim sličnim pitanjima.

P: *Koja je uloga Specijalizovanog tužilaštva Kosova (SPK) i sudova u procesu traženja nestalih lica?*

O: Specijalizovano tužilaštvo Kosova (u daljem tekstu: STK) osnovano je 2008. godine s ciljem provođenja istraga i krivičnog gonjenja u predmetima zločina protiv čovječnosti, ratnih zločina u vidu teških povreda Ženevskih konvencija, ratnih zločina u vidu teških kršenja zakona ili običaja ratovanja koji se primjenjuju u međunarodnim oružanim sukobima, ratnih zločina u vidu teških povreda zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija i ratnih zločina u vidu teških kršenja zakona i običaja koji se primjenjuju na oružane sukobe koji nemaju međunarodni karakter. U skladu s tim, nadležno je za istrage u slučajevima prisilnog nestanka. U maju 2014. godine nadležnost za dobivanje sudskih naredbi za vršenje ekshumacija nestalih lica na teritoriji Kosova prenesena je s EULEX-a na STK.

P: *Šta je uloga Specijalizovanih vijeća u Hagu?*

O: Specijalizovana vijeća i Specijalizovano tužilaštvo Kosova osnovani su u skladu s međunarodnim sporazumom koji je ratifikovala Skupština Kosova, ustavnim amandmanom i Zakonom o Specijalizovanim vijećima i Specijalizovano tužilaštvu Kosova.

Oni su privremenog karaktera s konkretnim mandatom i nadležnošću za zločine protiv čovječnosti, ratne zločine i druga krivična djela prema zakonima Kosova,

koja su na Kosovu, u periodu od 1. januara 1998. do 31. decembra 2000. godine, započeli ili izvršili građani Kosova ili Savezne Republike Jugoslavije ili su ta djela počinjena protiv njih. Sjedište Specijalizovanih vijeća i Specijalizovanog tužilaštva Kosova je u Hagu u Nizozemskoj. Osoblje je međunarodno, uključujući i sudije, specijalizovanog tužioca i sekretara. Prilikom obavljanja poslova na Kosovu, STK-u pomaže kosovska policija i Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEX).

Podaci o nestalim licima

P: *Kako se podaci o nestalim licima čuvaju na Kosovu?*

O: Podaci koje su ustupile porodice nestalih ključni su za proces pronalaženja i identifikacije nestalih lica i za utvrđivanje tačne istorijske evidencije ratnih događaja na Kosovu. U skladu sa Zakonom o nestalim licima Kosova, Komisija za nestala lica Kosova prikuplja, čuva i organizuje podatke u Centralnom registru lica nestalih tokom rata na Kosovu. Centralni registar sadrži lične podatke o nestalim licima, o okolnostima njihovog nestanka i druge informacije relevantne za pronalaženje, ekshumaciju i identifikaciju nestalih.

Ovlašteni zaposlenici Komisije za nestala lica Kosova imaju pristup Regionalnoj bazi podataka aktivnih slučajeva nestalih lica, čime im je omogućeno da imaju uvid, da vrše razmjenu i da budu obaviješteni o svim promjenama u podacima o nestalim licima koje čuvaju susjedne zemlje.

P: *Koje se mjere za zaštitu podataka primjenjuju?*

O: Podaci koji se čuvaju u Centralnom Registru obrađuju se i tretiraju u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka i Zakonom o klasifikaciji informacija i sigurnosnim provjerama te drugim zakonskim propisima koji se odnose na zaštitu ličnih podataka. Komisija za nestala lica Kosova donijela je Pravilnik kojim se propisuje procedura korištenja, registrovanja, isključivanja i razmjene podataka i za verifikaciju i upravljanje podacima.

Zakonodavni propisi

P: *Koji se zakonodavni propisi odnose na pitanje nestalih lica na Kosovu?*

O: Kosovski parlament donio je dva zakona kojima se direktno uređuje pitanje nestalih lica i prava njihovih porodica:

- ➔ Zakon o nestalim licima (iz septembra 2011. godine); i
- ➔ Zakon o statusu i pravima palih boraca, invalida, veterana, pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova, civilnih žrtava i njihovih porodica (iz decembra 2011. godine).

Integralni tekst ovih zakona se može pogledati na sljedećim internetskim stranicama:
<https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2793>
<https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2765>

P: *Koja zakonska prava imaju članovi porodica nestalih lica u skladu sa Zakonom o nestalim licima Kosova?*

O: U skladu sa Zakonom o nestalim licima i Ustavom Kosova, a posebno Glavom II o osnovnim pravima i slobodama, porodice imaju trajno pravo na zvaničnu, odgovarajuću i transparentnu istragu o nestanku svog srodnika. Ova obaveza države ostaje na snazi sve do pronalaženja nestalog lica, odnosno do preduzimanja odgovarajućih mjera u istrazi nestanka nekog lica. Prema Zakonu o nestalim licima:

1. Porodice nestalih lica ne smiju biti kažnjavane ili izložene prijetnjama, nasilju ili nekom drugom obliku zastrašivanja iz razloga što žele saznati sudbinu ili mjesto na kojem se nalazi nestali član ili članovi njihove porodice.
2. Civilni status supružnika nekog nestalog lica ne mijenja se do izdavanja smrtnog lista ili proglašenja nestalog lica umrlim od strane suda u skladu sa Zakonom o vanparničnom postupku.
3. Član porodice nestalog lica može tražiti od osnovnog suda u opštini posljednjeg mjesta boravka nestalog lica da preuzme ovlaštenje za privremeno upravljanje pokretnom i nepokretnom imovinom svog nestalog srodnika. Sud može da izda to ovlaštenje ako je zahtjev porodice u najboljem interesu nestalog lica. U slučaju kada je nestalo lice proglašeno umrlim prema Zakonu o vanparničnom postupku, član porodice nestalog lica može biti imenovan za staratelja u skladu s istim zakonom.
4. Član porodice nestalog lica koji može da dokaže svoju materijalnu zavisnost o prihodima nestalog lica, može podnijeti prijavu kod osnovnog suda u mjestu posljednjeg prebivališta nestalog lica, da mu se izvrši jedna isplata (dnevnica) iz imovine nestalog lica.
5. Članovi porodice imaju pravo na ukop svog srodnika nakon identifikacije posmrtnih ostataka. Troškove ukopa snosi vladina Komisija.
6. Članovi porodice imaju pravo na pristup podacima u Centralnom registru nestalih lica u skladu s relevantnim pravnim propisima za zaštitu podataka.
7. Porodice nestalih lica imaju ista prava i ne smiju biti predmet bilo kojeg oblika diskriminacije na osnovu rase, boje kože, pola, jezika, vjere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, veza s određenom zajednicom, imovine, ekonomskog ili socijalnog stanja, seksualnog opredjeljenja, rođenja, ograničene sposobnosti ili nekog drugog ličnog statusa.

P: Da li član porodice ima pravo na novčanu pomoć na Kosovu?

O: U skladu sa Zakonom o statusu i pravima palih boraca, invalida, veterana, pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova, civilnih žrtava i njihovih porodica članovi porodica nestalih lica imaju pravo tražiti novčanu podršku. U skladu s ovim zakonom oni imaju i sljedeća prava:

- pravo na porodičnu penziju;
- prednost pri zapošljavanju;
- prednost upisa i prijema u javnim obrazovnim institucijama;
- stipendiju za srednje i univerzitetsko školovanje;
- besplatan smještaj u studentske domove;
- pomoć pri stambenom zbrinjavanju porodice;
- besplatnu i sniženu tarifu potrošnje električne energije za ličnu upotrebu u slučaju teškog materijalnog stanja, kada članovi porodice primaju punu socijalnu pomoć;
- oslobađanje od plaćanja sudskih, administrativnih i javnih taksi;
- besplatnu zdravstvenu primarnu, sekundarnu i tercijarnu njegu u javnim zdravstvenim ustanovama;
- besplatan smještaj u domovima za starija lica;
- oslobađanje od administrativnih troškova tokom univerzitetskog školovanja.

P: *Koji članovi porodica nestalih lica mogu podnijeti zahtjev za novčanu podršku na Kosovu?*

O: Supružnik, dijete, roditelj, očuh, maćeha, pastorak, usvojeno dijete i nevjenčani supružnik nestalog lica mogu podnijeti zahtjev za novčanu podršku. Suprug/a nestalog lica koji/a uđe u novu bračnu zajednicu gubi pravo na novčane beneficije predviđene ovim zakonom. Djeca nestalih lica imaju pravo na novčane beneficije u skladu s ovim zakonom do navršene osamnaeste (18) godine, odnosno dvadeset i šeste (26) godine ako su na redovnom visokoškolskom školovanju.

Pronalaženje, ekshumacija i identifikacija nestalih na Kosovu

P: *Ko je zadužen za iskopavanja na lokacijama i zašto je Tužilaštvo uključeno u taj proces?*

O: Svako iskopavanje smatra se dijelom istrage o smrti nekog lica. Grobnice se smatraju mjestima počinjenja krivičnih djela, zbog čega STK ima potpunu kontrolu nad iskopavanjem grobnica na teritoriji Kosova. Na osnovu odredbi Zakonika o krivičnom postupku Kosova prikupljanje dokaza tokom ekshumacije i obrada ekshumiranih posmrtnih ostataka vrše se po nalogu Specijalizovanog tužilaštva.

Tužioci imaju potpunu kontrolu nad pristupom lokacijama i on je ograničen na stručna lica navedena u naredbi suda. Drugim licima i institucijama – kao što su članovi porodica i novinari – prisustvo je omogućeno, ali uz imenovanje i odobrenje koje izdaje tužilac.

Vlasti Kosova mogu pozvati vlasti Srbije, koje predstavlja beogradska delegacija, da prisustvuju iskopavanju na određenoj lokaciji na teritoriji Kosova putem mehanizma Radne grupe Međunarodnog komiteta Crvenog krsta.

Sporazum, koji su u oktobru 2015. godine potpisale Komisija za nestala lica Kosova i Komisija za nestala lica Crne Gore omogućava Komisiji za nestala lica Crne Gore da prisustvuje iskopavanjima na lokacijama na teritoriji Kosova u slučaju kada Komisija za nestala lica Crne Gore ima interes za konkretnu lokaciju, jer se smatra da postoji mogućnost da su državljani Crne Gore ukopani na tom mjestu.

P: *Gdje se čuvaju posmrtni ostaci po završetku ekshumacije?*

O: Svi ekshumirani posmrtni ostaci iz grobnica na Kosovu čuvaju se u mrtvačnici Instituta za sudsku medicinu u Prištini.

P: *Šta se dešava s posmrtnim ostacima u mrtvačnici?*

O: U mrtvačnici nadležni specijalista sudske medicine, u određenim slučajevima uz pomoć antropologa, vrši pregled posmrtnih ostataka i uzima veoma mali uzorak kosti koji se dostavlja ICMP-ovom sistemu laboratorija na analizu DNK. Policija, u okviru pregleda, može da dokumentuje dokaze i fotografiše. U kombinaciji s dostavljenim rezultatima analize DNK, nadležni specijalista sudske medicine vrši pregled svih ostalih raspoloživih podataka da bi zaključio zvaničnu identifikaciju i izdao potvrdu o smrti.

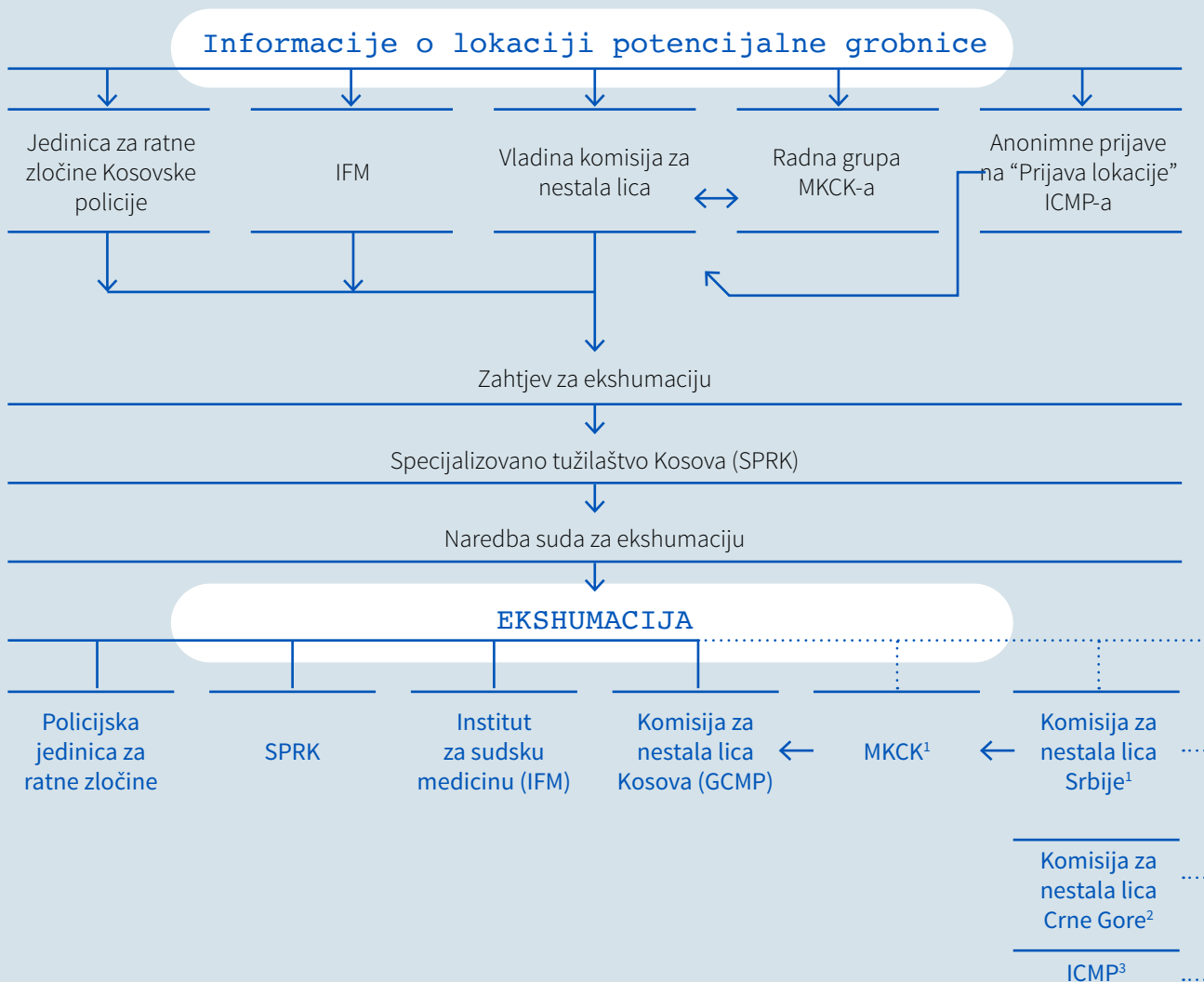
P: *Šta je urađeno u svrhu rješavanja neidentifikovanih (NN) slučajeva?*

O: EULEX-ovi forenzičari, koji su radili u okviru Instituta za sudsku medicinu Kosova (u daljem tekstu: ISM) 2010. godine započeli su pregled neidentifikovanih posmrtnih ostataka kroz Projekat rješavanja neidentifikovanih (NN) slučajeva u mrtvačnici u Prištini. Pregled je završen 2012. godine. U svom godišnjem izvještaju za 2012. godinu EULEX-ovo Odjeljenje za sudsku medicinu navodi da su utvrdili da postoje 342 neidentifikovana (NN) slučaja u mrtvačnici u Prištini. Pregled NN slučajeva u mrtvačnici u Prištini rezultovao je dostavljanjem velikog broja postmortalnih uzoraka na analizu DNK u ICMP-ov sistem laboratorija, a EULEX-ov ICM navodi da je na osnovu toga riješeno 45 slučajeva nestalih lica. U svom Izvještaju o pregledu stanja na Kosovu iz 2017. godine, ICMP je dao preporuke za korake prema rješavanju dodatnih neidentifikovanih slučajeva u mrtvačnici u Prištini, a na osnovu ICMP-ovog iskustva iz pregleda NN slučajeva i najbolje forenzičke prakse. Pitanje NN slučajeva razmatra se i na regionalnom nivou i uvršteno je u Okvirni plan za rješavanje pitanja nestalih lica iz sukoba na području bivše Jugoslavije.

P: *Koji se proces primjenjuje na Kosovu prilikom zvanične identifikacije i koliko dugo može da traje?*

O: Zvanično utvrđivanje identiteta nestalih lica na Kosovu vrši ISM. Potom se obavještava nadležni tužilac i članovi porodice. ISM-ov Sektor za podršku porodicama i zaposlenik koji radi na slučajevima u Komisiji za nestala lica Kosova obavještavaju porodicu o rezultatima.

Dijagram prikazuje postupak ekshumacija na Kosovu u nadležnosti Specijaliziranog tužilaštva Kosova

- 1 Na lokacijama ekshumacija od zajedničkog interesa, predstavnici Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije mogu biti prisutni na osnovu poziva upućenog putem Radne grupe za lica nestala u vezi s događajima na Kosovu iz perioda 1998-1999. godina.
- 2 Vladina komisija za nestala lica Kosova (GCMP) može pozvati predstavnike Komisije za nestala lica Vlade Crne Gore da prisustvuju ekshumacijama lokacija od zajedničkog interesa.
- 3 Vladina komisija za nestala lica Kosova (GCMP) može pozvati ICMP da obezbijedi tehničku pomoć prilikom ekshumacije kompleksnih lokacija.

P: *Kako porodica može proglasiti nestalo lice umrlim na Kosovu ako posmrtni ostaci nestalog lica nisu identifikovani i šta će se dogoditi s procesom traženja ako se lice proglasi umrlim?*

O: Na osnovu kosovskog Zakona o vanparničnom postupku, porodice nestalih lica svoje srodnike mogu proglasiti umrlim čak i ako njihovi posmrtni ostaci još uvijek nisu pronađeni. Međutim, u skladu sa Zakonom o nestalim licima, istrage u slučajevima nestalih lica i proces traženja nastavljaju se sve do pronalaženja nestalog lica živog ili do identifikacije njegovih posmrtnih ostataka.

Uloga civilnog društva

P: *Kako se član porodice nestalog lica može više uključiti u ovaj proces na Kosovu?*

O: Udruženja porodica nestalih lica trebala bi biti prva adresa za kontakt. Svako ko ima nestalog srodnika može postati član udruženja porodica.

Postoji oko 25 aktivnih udruženja porodica čiji su srodnici nestali usljed sukoba na Kosovu. Da biste stupili u kontakt s nekim udruženjem porodica koje predstavlja nestale s određenog područja/okruženja, obratite se Koordinacionom odboru udruženja porodica nestalih lica Kosova i Resursnom centru za nestala lica. Podaci za kontakt navedeni su na kraju ovog vodiča.

P: *Mogu li udruženja porodica od organa vlasti dobijati novčanu pomoć za svoj rad?*

O: Članovi registrovanog udruženja porodica mogu podnijeti zahtjev za finansiranje Komisiji za nestala lica Kosova. Udruženja porodica takođe mogu da se prijave za novčanu podršku Ministarstva rada i socijalne zaštite za dobijanje subvencija i bespovratnih sredstava. Podaci za kontakt Ministarstva navedeni su na kraju ovog vodiča.

CRNA GORA

P: *Koja nestala lica su predmet interesa Komisije za nestala lica Vlade Crne Gore?*

O: Lica prijavljena kao nestala usljed oružanih sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije 1990-ih Komisiji za nestala lica Vlade Crne Gore predmet su interesa Komisije.

P: *Kako prijaviti nestalo lice u Crnoj Gori?*

O: Svaki nestanak u vezi s ratnim događajima može se prijaviti Komisiji za nestala lica Vlade Crne Gore putem telefona ili e-maila. Podaci za kontakt navedeni su na kraju ovog vodiča.

Lice nestalo usljed ratnih događaja može da bude prijavljeno i putem ICMP-ove internetske stranice, pomoću opcije "Prijavite nestalu osobu". Detaljno prikazan način prijavljivanja nestalog lica ICMP-u nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

P: *Kako građani prijavljuju lokaciju grobnice u Crnoj Gori ili susjednim zemljama?*

O: Svako ko ima bilo kakvih informacija koje mogu da dovedu do otkrivanja grobnice s posmrtnim ostacima lica nestalih u sukobima na teritoriji bivše Jugoslavije to treba da prijavi Komisiji za nestala lica Vlade Crne Gore putem telefona, pošte ili e-maila. Informacije se mogu odnositi na potencijalnu grobnicu koja se nalazi na teritoriji Crne Gore ili susjednih zemalja. Komisija za nestala lica Vlade Crne Gore će te informacije podijeliti s nadležnim institucijama susjednih zemalja u skladu s bilateralnim sporazumima o pomoći u pronalaženju nestalih lica koje je Crna Gora potpisala sa svim državama bivše Jugoslavije.

Druga mogućnost je da se informacije dostave putem ICMP-ove aplikacije „Prijava lokacije“ na ICMP-ovoj internetskoj stranici. Detaljno prikazan način prijavljivanja lokacije putem aplikacije „Prijava lokacije“ nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

P: *Kako član porodice može provjeriti status slučaja svog nestalog srodnika u Crnoj Gori?*

O: Član porodice može da se raspita o statusu svog slučaja tako što će stupiti u kontakt s Komisijom za nestala lica Vlade Crne Gore. Članovi porodice mogu direktno provjeriti status svog slučaja putem ICMP-ovog Onlajn centra za upite (OCzU). Detaljno uputstvo za pristup Onlajn centru za upite (OCzU) nalazi se na kraju ovog vodiča.

Institucije uključene u rješavanje slučajeva nestalih lica u Crnoj Gori

P: *Šta je Komisija za nestala lica Crne Gore i koja je njena uloga?*

O: Komisija za nestala lica Crne Gore je specijalizovani organ koji je Vlada osnovala 2007. godine. Od 2015. godine Komisija djeluje u okviru Ministarstva rada i socijalnog staranja. Komisija za nestala lica formirana je kao multidisciplinarni međuresorni vladin organ koji se sastoji od predstavnika Ministarstva rada i socijalnog staranja, ministarstava: vanjskih poslova, pravde, unutrašnjih poslova, odbrane i Ministarstva za ljudska i manjinska prava te Vrhovnog državnog tužilaštva i Crvenog krsta Crne Gore. U potpunosti se finansira iz državnog budžeta

i za svoj rad i rezultate direktno odgovara Vladi Crne Gore.

Glavna uloga Komisije je koordinacija rada nadležnih organa i organizacija Crne Gore u procesu traženja, ekshumacije i identifikacije nestalih lica i saradnja s porodicama nestalih lica i njihovim udruženjima. Komisija sarađuje s domaćim organizacijama koje su nadležne za nestala lica iz susjednih zemalja i učestvuje u različitim regionalnim inicijativama koje su relevantne za pitanje nestalih lica. Komisija Vladi iznosi prijedloge u vezi s istragama o nestalim licima i u vezi s izvršavanjem drugih obaveza koje proizilaze iz međunarodnih sporazuma i ugovora koji se odnose na nestala lica.

P: *Na koji način Komisija za nestala lica sarađuje s porodicama nestalih?*

O: Komisija za nestala lica Crne Gore održava redovan kontakt s porodicama nestalih lica u Crnoj Gori. Odgovara na pitanja i s članovima porodica prikuplja i razmjenjuje podatke koji mogu da pomognu u istragama slučajeva nestalih lica. Komisija ima obavezu da članove porodice odmah obavijesti o pronalaženju, ekshumaciji ili identifikaciji posmrtnih ostataka od interesa za tu porodicu. Komisija organizuje repatrijaciju posmrtnih ostataka u Crnu Goru i pokriva troškove prevoza i sahrane/ukopa posmrtnih ostataka identifikovanih nestalih lica.

P: *Koja je uloga tužilaštva i sudova u procesu traženja nestalih lica u Crnoj Gori?*

O: Državno tužilaštvo Crne Gore istražuje ratne zločine koji su doveli do prisilnih nestanaka. U tom procesu Državno tužilaštvo sarađuje s Komisijom za nestala lica Vlade Crne Gore i tužilaštvima izvan Crne Gore.

Podaci o nestalim licima

P: *Kako se podaci o nestalim licima čuvaju u Crnoj Gori?*

O: Podaci dobijeni od porodica nestalih ključni su u procesu pronalaženja i identifikacije nestalih lica te za utvrđivanje tačne istorijske evidencije. Od suštinske je važnosti da porodice nestalih lica nadležnoj instituciji prijave i dostave podatke o nestalom srodniku, odnosno srođnicima, ako to već nisu učinili. Samo u tom slučaju institucije mogu da pokrenu adekvatnu istragu o nestanku njihovog srodnika ili više njih i da započnu aktivnosti na pronalaženju, ekshumaciji i identifikaciji njihovih posmrtnih ostataka.

Kada se lice prijavi kao nestalo dostavljanjem osnovnih podataka poput imena, prezimena, pola, navodnog mjesta i vremena nestanka, stupa se u kontakt s članovima porodice da bi oni ustupili referentni uzorak koji će biti korišten u procesu identifikacije nestalog lica na osnovu analize DNK. Komisija za nestala lica vodi listu slučajeva nestalih lica koja uključuje ove podatke.

Ovlašteni zaposlenici Komisije imaju pristup Regionalnoj bazi podataka aktivnih slučajeva nestalih lica, čime im je omogućeno da imaju uvid, da vrše razmjenu i da budu obaviješteni o svim promjenama u podacima o nestalim licima koje čuvaju susjedne zemlje.

P: *Koje se mjere za zaštitu podataka primjenjuju?*

O: Lični podaci, koje organima dostave porodice, zaštićeni su u skladu sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti Crne Gore, koji je usklađen s načelima i standardima utvrđenim u međunarodnim pravnim propisima o zaštiti podataka i međunarodnim sporazumima koje je Crna Gora potpisala u oblasti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Zakonodavni propisi

P: *Koji zakonodavni propisi o nestalim licima postoje u Crnoj Gori?*

O: Crna Gora u istragama slučajeva nestalih lica primjenjuje domaće i međunarodne pravne propise. Istrage o nestancima u kontekstu ratnih zločina koji su u nadležnosti crnogorskog pravosuđa vrše se u skladu s Krivičnim zakonikom Crne Gore i Zakonikom o krivičnom postupku Crne Gore.

Bilateralna saradnja između Crne Gore i drugih zemalja – država s područja bivše Jugoslavije ili izvan njega – odvija se u skladu s međunarodnim konvencijama i bilateralnim protokolima o saradnji koje je Crna Gora potpisala sa susjednim zemljama.

Funkcije i mandat Komisije za nestala lica Vlade Crne Gore utvrđeni su Rješenjem o obrazovanju Komisije za nestala lica broj 023-3/15-7 od 6. februara 2015. godine.

P: *Koja prava imaju porodice nestalih u Crnoj Gori?*

O: U Crnoj Gori troškove procesa snosi država i njene institucije, dok ICMP pokriva troškove analize DNK i provjere podudarnosti. Komisija za nestala lica Crne Gore direktno pokriva troškove prevoza posmrtnih ostataka i troškove sahrane. Komisija za nestala lica Crne Gore dužna je porodicama pružiti svu neophodnu pomoć u vezi s procesom rješavanja slučajeva nestanaka u Crnoj Gori, kao što je novčana pomoć za putovanje na identifikaciju, mjesto ukopa, itd. u zavisnosti od raspoloživih sredstava.

Pronalaženje, ekshumacija i identifikacija nestalih u Crnoj Gori

P: *Kakva je procedura identifikacije u Crnoj Gori?*

O: Do danas su posmrtni ostaci nestalih lica čije porodice žive u Crnoj Gori bili ekshumirani na teritoriji susjednih država i predati Crnoj Gori. Komisija za nestala lica Crne Gore organizuje repatrijaciju posmrtnih ostataka i ovjerava zvanične dokumente o identifikaciji izdate u državi u kojoj su posmrtni ostaci ekshumirani. U slučaju da se posmrtni ostaci jednog ili više nestalih lica pronađu u Crnoj Gori, mjesto ekshumacije bi se smatralo mjestom počinjenja krivičnog djela i identifikacija bi se vršila u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku Crne Gore.

P: *Kako porodica u Crnoj Gori može da proglasi nestalo lice umrlim ukoliko posmrtni ostaci nestalog lica nisu identifikovani i šta će se dogoditi s procesom traženja ako se lice proglasi umrlim?*

O: Porodice svog nestalog srodnika mogu da proglase umrlim u skladu sa Zakonom o vanparničnom postupku Crne Gore. Ako tako postupe, a posmrtni ostaci nestalog lica još uvijek nisu pronađeni, proces traženja i identifikacije se nastavlja. Slučaj nestalog lica može se zaključiti samo kada se pronađu i identifikuju posmrtni ostaci, odnosno na dan zvanične identifikacije.

Uloga civilnog društva

P: *Kako porodice nestalih mogu više da se uključe u ovaj proces?*

O: Udruženja porodica nestalih lica trebala bi da budu prva adresa za kontakt, pošto ova udruženja prikupljaju i pružaju informacije o nestalim licima i preživjelim članovima porodica. “Crveni Božur” udruženje je porodica u Crnoj Gori koje okuplja porodice lica nestalih u sukobu na Kosovu. Sjedište Crvenog Božura je u Sutomoru.

P: *Mogu li udruženja porodica dobijati novčanu pomoć za svoj rad od organa vlasti?*

O: Komisija za nestala lica Crne Gore podržava rad udruženja porodica koja djeluju u Crnoj Gori dodjelom bespovratnih sredstava da bi im pomogla u plaćanju operativnih troškova. Iznos sredstava dodijeljenih za rad udruženja zavisi od raspoloživih sredstva u budžetu Komisije.

REPUBLIKA SRBIJA

P: *Ko se smatra nestalim licem u Srbiji u kontekstu sukoba iz 1990-ih?*

O: Lica nestala usljed oružanih sukoba ili u vezi s oružanim sukobima na teritoriji bivše Jugoslavije 1990-ih godina, koja su prijavljena kao nestala Komisiji za nestala lica Vlade Republike Srbije (u daljem tekstu: Komisija za nestala lica), smatraju se nestalim licima.

P: *Kako prijaviti nestalo lice u Srbiji?*

O: Porodice nestalih mogu prijaviti nestanak svojih srodnika u vezi sa sukobima na teritoriji bivše Jugoslavije 1990-ih godina Komisiji za nestala lica ili opštinskoj organizaciji Nacionalnog društva Crvenog krsta Srbije. Podaci za kontakt navedeni su na kraju ovog vodiča.

Lice nestalo u vezi s ratnim događajima može da se prijavi i putem ICMP-ove internetske stranice, pomoću opcije "Prijavite nestalu osobu". Detaljno prikazan način prijavljivanja nestalog lica ICMP-u nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

P: *Kako građani prijavljuju lokaciju grobnice u Srbiji ili u susjednim zemljama?*

O: Svako ko posjeduje informacije koje mogu dovesti do otkrivanja grobnice u Srbiji ili susjednim zemljama treba da stupi u kontakt s Komisijom za nestala lica ili Tužilaštvom za ratne zločine u Beogradu.

Druga mogućnost je da se informacije dostave putem ICMP-ove aplikacije „Prijava lokacije“ koja se nalazi na ICMP-ovoj internetskoj stranici. Detaljno prikazan način prijavljivanja lokacije putem aplikacije „Prijava lokacije“ nalazi se u 4. dijelu ovog vodiča.

P: *Kako član porodice može da provjeri status slučaja svog nestalog srodnika u Srbiji?*

O: Član porodice može da provjeri status slučaja nestalog lica u Komisiji za nestala lica. Podaci za kontakt Komisije za nestala lica navedeni su na kraju ovog vodiča.

Članovi porodice mogu direktno provjeriti status svog slučaja putem ICMP-ovog Onlajn centra za upite (OCzU). Detaljno uputstvo za pristup Onlajn centru za upite (OCzU) nalazi se na kraju ovog vodiča.

Institucije uključene u rješavanje slučajeva nestalih lica u Srbiji

P: *Šta je Komisija za nestala lica Vlade Republike Srbije i koja je njena uloga?*

O: Komisija za nestala lica Vlade Republike Srbije osnovana je Odlukom Vlade Republike Srbije 8. juna 2006. godine s mandatom rješavanja problematike lica s teritorije Srbije nestalih tokom oružanih sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije. Komisija za nestala lica preuzela je sve aktivnosti i obaveze vladinih organa osnovanih nakon 1991. godine radi rješavanja pitanja nestalih, zarobljenih i poginulih lica u oružanim sukobima na prostoru bivše Jugoslavije.

Komisija za nestala lica djeluje kao multidisciplinarni i međuresorni organ u čijem sastavu se nalaze predstavnici ministarstava: vanjskih poslova, odbrane, unutrašnjih poslova, državne uprave i lokalne samouprave, pravde, finansija, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Tužilaštva za ratne zločine, Kancelarije Vlade Srbije za Kosovo i Metohiju, Komesarijata za izbjeglice i migracije te Nacionalnog društva Crvenog krsta Srbije.

Komisija za nestala lica sarađuje i s relevantnim institucijama susjednih zemalja i međunarodnim organizacijama. Ova saradnja se zasniva na međunarodnim sporazumima. Više informacija dostupno je putem internetske stranice: <http://www.kzn.gov.rs/latinica/dokumenta.php>. Komisija za nestala lica nalazi se u Palati „Srbija“ u Novom Beogradu. Podaci za kontakt navedeni su na kraju ovog vodiča.

Odjeljenje za nestala lica Komesarijata za izbjeglice i migracije pruža stručnu i administrativnu pomoć u radu Komisije za nestala lica. Odjeljenje za nestala lica koordiniše i učestvuje u procesu ekshumacija, vodi evidenciju prijavljenih nestalih lica i njihovih srodnika, lokacija iskopavanja i drugih relevantnih podataka prikupljenih i dobijenih putem razmjene s drugim zemljama. Sarađuje s udruženjima porodica nestalih i pruža novčanu podršku njihovom radu.

P: *Ko pokriva troškove istraga, iskopavanja, identifikacija i sahrana/ukopa žrtava?*

O: Vlada Republike Srbije dodjeljuje sredstva za rad Komisiji za nestala lica Srbije i drugim nadležnim organima uključenim u proces traženja nestalih lica iz državnog budžeta. Ako se posmrtni ostaci nestalog lica pronađu na teritoriji neke od Srbije susjednih zemalja, troškove procesa do konačne identifikacije snosi ta država, uključujući i troškove sahrane/ukopa ukoliko porodica odluči da posmrtnu ostatku sahrani/ukopa u toj državi. U slučaju da porodica odluči da se posmrtni ostaci sahrane/ukopaju u Srbiji, troškove repatrijacije od granice Srbije do mjesta sahrane/ukopa snosi Komisija za nestala lica Srbije.

ICMP snosi sve troškove prikupljanja referentnih uzoraka, analize DNK i provjere podudarnosti te, na zahtjev institucija Srbije, obezbjeđuje pomoć antropologa i arheologa prilikom ekshumacije.

Od porodica se ne naplaćuju nikakve usluge u toku ovog procesa, iako može da postoji naplata administrativne takse u niskom iznosu za izdavanje fotokopija određenih dokumenata. Ako se od člana porodice traži bilo kakvo plaćanje, potrebno je da to prijave Komisiji za nestala lica koja će slučaj ispitati.

P: *Na koji način Komisija za nestala lica saraduje s porodicama nestalih?*

O: Komisija za nestala lica održava redovan kontakt s porodicama nestalih lica koji su državljani Srbije ili su nastanjeni u Srbiji putem Odjeljenja za nestala lica. Odjeljenje odgovara na pitanja porodica o statusu slučaja njihovog srodnika, prikuplja podatke koji mogu da pomognu u istraživanju slučajeva i razmjenjuje ih s članovima porodice. Komisija organizuje i učestvuje na komemoracijama, konferencijama i drugim događajima koje organizuju udruženja porodica nestalih lica ili koji se za njih organizuju da bi porodice dobile obavještenja o najnovijim dešavanjima i inicijativama u Srbiji i u regiji. U zavisnosti od raspoloživih sredstava, Odjeljenje dodjeljuje pomoć udruženjima porodica za njihove aktivnosti.

P: *Koja je uloga tužilaštava i sudova u rješavanju pitanja nestalih lica u Srbiji?*

O: Tužilaštvo za ratne zločine nadležno je za procesuiranje krivičnih djela iz Glave XVI. Krivičnog zakonika, odnosno za krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava te djela priznata Statutom Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Ono ima stvarnu nadležnost za ratne zločine i punu nadležnost za vršenje ekshumacija unutar države u koordinaciji s drugim nadležnim organima i organizacijama.

Podaci o nestalim licima**P:** *Kako se podaci o nestalim licima čuvaju u Srbiji?*

O: Od suštinske je važnosti da porodice nestalih lica nadležnoj instituciji prijave i dostave podatke o nestalom srodniku. Samo u tom slučaju institucije mogu da pokrenu odgovarajuću istragu o nestanku jednog ili više srodnika i započnu aktivnosti na pronalaženju, ekshumaciji i identifikaciji posmrtnih ostataka. Nakon što lice bude prijavljeno kao nestalo dostavljanjem osnovnih podataka poput imena, prezimena, pola i navodnog mjesta i vremena nestanka, stupa se u kontakt s članovima porodice da bi ustupili referentni uzorak krvi u svrhu identifikacije nestalog lica na osnovu analize DNK.

Odjeljenje za nestala lica Komesarijata za izbjeglice i migracije vodi evidenciju prijavljenih nestalih lica i njihovih srodnika, lokacija iskopavanja i drugih relevantnih podataka prikupljenih i dobijenih putem razmjene s drugim zemljama. Ovlašteni zaposlenici Odjeljenja za nestala lica imaju pristup Regionalnoj bazi podataka aktivnih slučajeva nestalih lica, čime im je obezbijeđen uvid, razmjena i informacije o svim promjenama u podacima o nestalim licima koje čuvaju susjedne zemlje.

P: *Koje se mjere za zaštitu podataka primjenjuju?*

O: Lični podaci koje porodice dostave organima u Srbiji zaštićeni su u skladu sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti Republike Srbije (koji je prvobitno donesen 2008. godine, a najnovija verzija u avgustu 2019. godine). Namjera je da Zakon iz 2019. godine bude usaglašen s načelima i standardima utvrđenim Opštom uredbom o zaštiti ličnih podataka Evropske unije.

Zakonodavni propisi

P: *Koji zakonodavni propisi, kojima se uređuje pitanje nestalih lica, postoje u Srbiji?*

O: Istrage o nestancima u kontekstu ratnih zločina provode se u skladu s Krivičnim zakonikom Republike Srbije, Zakonikom o krivičnom postupku i Zakonom o saradnji Srbije i Crne Gore s Međunarodnim tribunalom za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine te drugim relevantnim zakonodavnim propisima.

U Srbiji ne postoje posebni zakonodavni propisi o nestalim licima i pravima njihovih porodica iako je, prema informacijama Komisije za nestala lica, Zakon o nestalim licima u pripremi, kao i Zakon o pravima boraca, vojnih invalida, civilnih invalida rata i članova njihovih porodica, za koji je planirano da stupi na snagu 1. januara 2021. godine i kojim će određena prava biti dodijeljena i porodicama nestalih lica.

P: *Koja prava po zakonu imaju porodice u Srbiji?*

O: U skladu s pozitivnim pravnim propisima u Srbiji i međunarodnim pravom, porodice nestalih imaju trajno pravo na zvaničnu, odgovarajuću i transparentnu istragu nestanka svojih srodnika. Ovo pravo ostaje na snazi sve do pronalaženja nestalog lica, odnosno do preduzimanja odgovarajućih istražnih radnji o njegovom nestanku.

Troškove istrage i procesa pronalaženja, ekshumacije i identifikacije žrtava snosi država i njene institucije, dok ICMP pokriva troškove analize DNK i utvrđivanja podudarnosti. Komisija za nestala lica direktno pokriva troškove prevoza posmrtnih ostataka nakon identifikacije i troškove sahrane/ukopa.

Pronalaženje, ekshumacija i identifikacija nestalih u Srbiji

- P:** *Što se dešava s pronađenim posmrtnim ostacima po završetku ekshumacije?*
- O:** Posmrtni ostaci ekshumirani na teritoriji Srbije prebacuju se u nadležnu sudsko-medicinsku ustanovu gdje prolaze niz sudsko-medicinskih obrada. Nadležni specijalista sudske medicine uzima jedan ili više uzoraka kostiju posmrtnih ostataka, zatim ih šalje u ICMP-ov sistem laboratorija na analizu DNK. Ako ICMP pronađe podudarnost između profila DNK izolovane iz postmortalnih uzoraka s profilom DNK izolovane iz referentnih uzoraka koje su ustupili srodnici nestalih lica, izdaje se izvještaj o podudaranju DNK koji ICMP zatim vraća sudsko-medicinskoj ustanovi/organu koji je dostavio postmortalni uzorak. Nadležni specijalista sudske medicine pristupa završnoj identifikaciji posmrtnih ostataka, koji se nakon toga predaju porodicama na ukop/sahranu.
- P:** *Kako porodica može proglasiti nestalo lice umrlim u Srbiji ukoliko posmrtni ostaci nestalog lica nisu identifikovani i šta će se dogoditi s procesom traženja ako se lice proglasi umrlim?*
- O:** U Srbiji svako lice koje ima neposredni pravni interes ili javni tužilac može da podnese prijedlog za proglašenje nestalog lica umrlim prije nego što se posmrtni ostaci toga lica pronađu i identifikuju. Ovaj proces se odvija u skladu sa Zakonom o vanparničnom postupku (posljednje izdanje "Službeni glasnik Republike Srbije", broj 106/2015).
- U tom slučaju krivične istrage i aktivnosti traženja nestalog lica neće biti obustavljene, a slučaj neće biti zaključen sve dok lice ne bude pronađeno živo ili do zvanične identifikacije njegovih posmrtnih ostataka.

Uloga civilnog društva

- P:** *Kako se član porodice nestalog lica može više uključiti u proces?*
- O:** Udruženja porodica nestalih lica trebaju biti prva adresa za kontakt, pošto ona prikupljaju i pružaju podatke o nestalim licima i preživjelim članovima porodice i imaju komunikaciju s ustanovama nadležnim za rješavanje pitanja nestalih lica. Za informacije o nekom udruženju porodica, koje djeluje na određenom području, obratite se Komisiji za nestala lica.
- P:** *Mogu li udruženja porodica dobijati novčanu pomoć za svoj rad od organa vlasti?*
- O:** Komisija za nestala lica, u skladu s propisima, pruža novčanu pomoć udruženjima porodica nestalih lica u Srbiji. Ta sredstva mogu iznositi do 20 posto godišnjeg budžeta Komisije.

3. DIO

DNK je mikroskopski molekul u obliku lanca koji čini nasljedni materijal prisutan u skoro svim ćelijama ljudskog tijela.

3. DIO

PRIMJENA DNK U IDENTIFIKACIJAMA

P: *Šta je DNK?*

O: DNK je mikroskopski molekul u obliku lanca koji čini nasljedni materijal prisutan u skoro svim ćelijama ljudskog tijela. Polovinu DNK nasljeđujemo od majke, a drugu polovinu od oca. DNK sadrži biološke podatke koje priroda koristi za građenje i održavanje naših tijela te određuje brojna jedinstvena obilježja nekog lica. Osim jednojajčanih blizanaca, ne postoje dva čovjeka koja dijele istu matricu DNK. Ta njena karakteristika koristi se za utvrđivanje jedinstvenog identiteta svakog čovjeka.

P: *Šta je profil DNK?*

O: Prilikom analize DNK u procesu utvrđivanja identiteta nestalih lica, ispituju se samo specifični mali dijelovi odnosno mjesta na DNK. Ti različiti dijelovi veoma su promjenljivi i mogu se pojaviti u nevjerojatno velikom broju različitih kombinacija. Karakteristike DNK na tim mjestima mogu da se zapišu broječanim oznakama koje se tada nazivaju profilom DNK. Svaki čovjek (osim jednojajčanih blizanaca) ima jedinstven profil DNK.

P: *Šta je “referentni uzorak člana porodice”?*

O: To je obično uzorak krvi (četiri kapljice krvi) koji ustupe bliski članovi porodice nestalog lica. DNK se izoluje iz uzorka krvi i koristi kao referenca koja se može uporediti s DNK izolovanom iz posmrtnih ostataka da bi se provjerilo postojanje podudarnosti DNK.

P: *Šta je “postmortalni uzorak”?*

O: To je uzorak kosti uzet iz skeletnih ostataka pronađenih prilikom ekshumacije. Taj se uzorak analizira s ciljem izolovanja profila DNK žrtve, a zatim se upoređuje s DNK izolovanom iz referentnih uzoraka živih srodnika. Izolovanje DNK iz postmortalnog uzorka nije uvijek jednostavno. Različiti uticaji okoline mogu dovesti do razgradnje DNK u posmrtnim ostacima, što ponekad dovede do potpunog uništenja DNK u kostima. Tada profil nije moguće izolovati. U tim slučajevima, ICMP od nadležnog specijaliste sudske medicine traži dodatni uzorak, odnosno uzorke kosti da bi se napravile dodatne analize.

P: *Šta je podudarnost DNK?*

O: Kada profil DNK nestalog lica i profili DNK članova porodice pokazuju da postoji srodstvo, to se naziva podudarnost DNK. Taj izraz se koristi kada se utvrdi da postoji podudarnost između profila DNK izolovane iz uzorka posmrtnih ostataka i profila DNK izolovane iz referentnih uzoraka članova porodice. ICMP podudarnost DNK potvrđuje samo ako postoji vjerovatnoća od 99,95 posto ili više da su posmrtni ostaci u srodstvu s članovima porodice koji su ustupili referentne uzorke.

P: *Kako se utvrđuje podudarnost DNK?*

O: ICMP vrši provjeru podudarnosti DNK velikog broja nestalih lica. Profili DNK svih referentnih uzoraka članova porodica, koji se odnose na desetine hiljada nestalih lica, unose se u veliku i sigurnu kompjutersku bazu podataka. Zatim se, pomoću kompjuterskog programa, profili DNK izolovane iz posmrtnih ostataka nestalih lica upoređuju sa svim profilima DNK izolovane iz referentnih uzoraka članova porodice. Podudarnost DNK zasniva se na zajedničkoj matrici DNK koja ukazuje na postojanje krvnog srodstva.

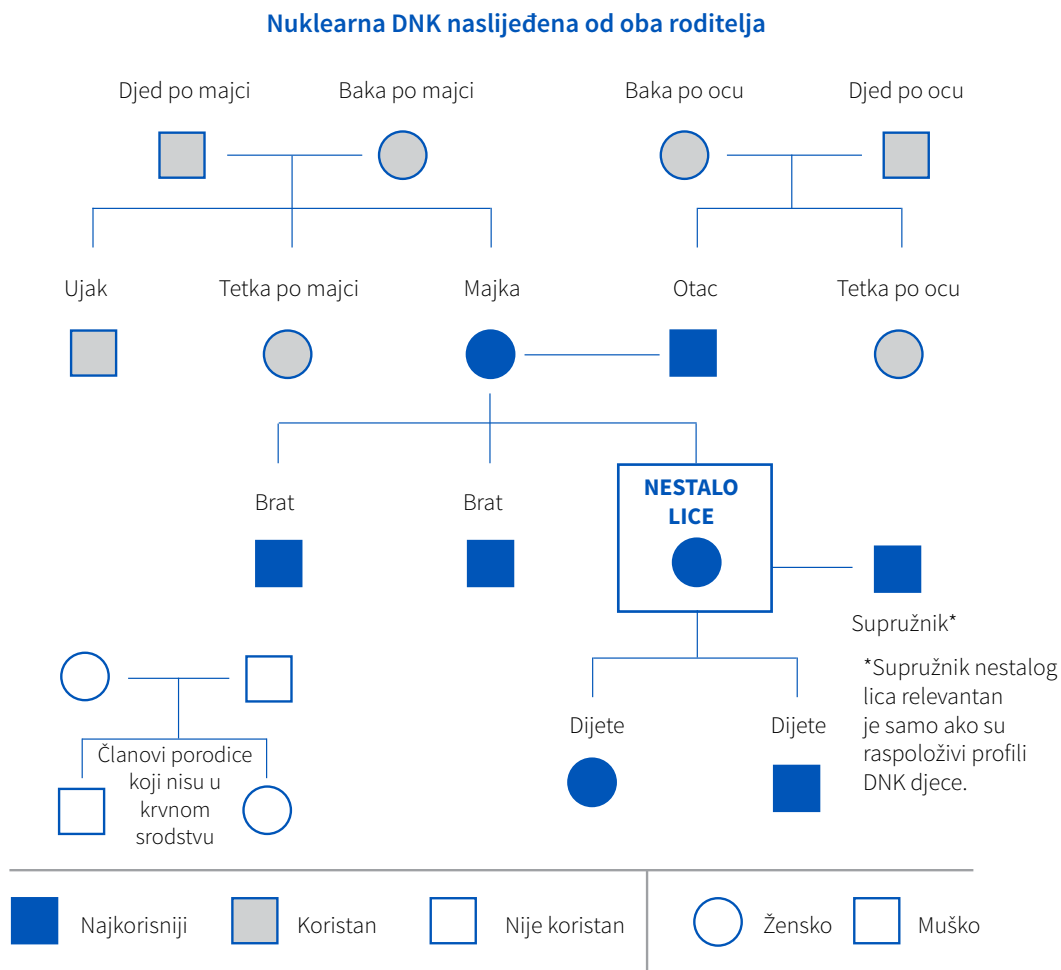
P: *Ko treba dati referentni uzorak krvi?*

O: To zavisi od blizine krvnog srodstva člana porodice i nestalog lica i od karakteristika DNK te porodice. Ponekad je dovoljan jedan roditelj ili dijete, ali su uglavnom potrebna dva ili više bliskih srodnika.

Profili roditelja, djece i braće i sestara nestalih lica daju najbolje rezultate, ali i profili daljih srodnika mogu da budu od pomoći. Profil supružnika nestalog lica može biti veoma koristan kao referentni uzorak u slučaju da jedno ili više djece mogu ustupiti referentni uzorak.

Zaposlenici ICMP-a će pomoći da objasne koji članovi porodice mogu pomoći pri identifikaciji nestalog lica ako ustupe svoj referentni uzorak. Prihvatljivost donatora referentnih uzoraka prikazana je na sljedećem dijagramu:

Dijagram koji pokazuje čiji profili DNK su korisni za identifikaciju nestalog lica

P: *Kako se uzimaju referentni uzorci članova porodice?*

O: ICMP koristi jednostavan set za uzimanje referentnih uzoraka porodica. Za ubod prsta koristi se iglica da bi se prikupile kapljice krvi referentnog uzorka.

P: *Kako ću znati da li je dostavljeno dovoljno referentnih uzoraka za identifikaciju nestalog člana moje porodice?*

O: Posjetom ICMP-ovom onlajn Centru za upite putem linka: www.icmp.int i unošenjem imena i prezimena nestalog lica možete da provjerite da li je dostavljen dovoljan broj referentnih uzoraka. Podaci su tačni i ažurirani. Međutim, imajte u vidu da je provjera podudarnosti DNK moguća samo ako su posmrtni ostaci nestalog lica pronađeni i ako je profil DNK uspješno izolovan iz pronađenih posmrtnih ostataka.

P: *Šta ako je nestalo više članova moje porodice?*

O: Vaš uzorak može da pomogne da se svi oni identifikuju, u zavisnosti od vašeg srodstva. Međutim, ako je nestalo više braće ili sestara, moguće je da DNK neće moći pomoći da se ustanovi o kome se od njih tačno radi, osim u slučaju kada nestala lica imaju djecu koja su takođe ustupila referentne uzorke. Ako to nije slučaj, onda stručnjaci vrše pregled posmrtnih ostataka tražeći karakteristike biološkog profila lica (dob, visina, pol) i vrše poređenje s rezultatima provjere podudarnosti DNK.

P: *Dao/la sam referentni uzorak krvi prije više godina, ali još uvijek nisam dobio/la odgovor. Da li trebam ponovo dati referentni uzorak krvi?*

O: Dodatni uzorci krvi lica koje je ranije ustupilo svoj uzorak krvi nisu potrebni. Međutim, bilo bi korisno provjeriti putem ICMP-ovog Centra za upite o nestalim osobama na www.icmp.int da li ICMP raspolaže dovoljnim brojem referentnih uzoraka članova porodice.

P: *Šta je s porodicama gdje su svi članovi jedne porodice umrli ili nestali, odnosno gdje nema dovoljno članova porodice koji bi mogli ustupiti referentne uzorke krvi?*

O: To može da predstavlja ozbiljan problem u procesu identifikacije i, u određenom broju slučajeva, identifikacija na osnovu analize DNK neće biti moguća. U nekim slučajevima postojeći profili DNK nestalih lica, koje ICMP već posjeduje, mogu da se uporede s profilima DNK preminulih srodnika, odnosno mogu da se uporede s posrednim dokazima da bi identifikacija bila moguća. ICMP radi na razvijanju novih tehnologija za analizu DNK, poput masivnog paralelnog sekvenciranja, koje omogućavaju identifikaciju na osnovu referentnog uzorka samo jednog srodnika.

P: *Dao/la sam krv prije nekoliko godina, zašto još uvijek nije pronađena podudarnost DNK?*

O: Najvjerovatnije objašnjenje je to da posmrtni ostaci vašeg člana porodice još uvijek nisu pronađeni. Drugi razlog može da bude to da ste vi jedini donator referentnog uzorka i da nema drugih bliskih srodnika nestalog lica koji bi mogli da daju uzorak krvi za provjeru podudarnosti.

P: *Kada analiza DNK ne funkcioniše?*

O: Različiti uticaji okoline mogu razgraditi DNK koja je prisutna u posmrtnim ostacima. Ponekad dođe do potpunog uništenja DNK u kostima i profil DNK nije moguće izolovati.

P: *Može li se lice identifikovati bez korištenja DNK?*

O: Države nastale na teritoriji bivše Jugoslavije koriste analizu DNK kao primarnu metodu za utvrđivanje identiteta nestalih lica. Ako nije moguće da se DNK izoluje iz posmrtnih ostataka ili ako nema referentnih uzoraka članova porodice, u nekim slučajevima je moguće da se izvrši identifikacija na osnovu kombinacije faktora kao što su posredni dokazi, odjeća i lični predmeti te specifične antropološke i zdravstvene karakteristike. Međutim, mnogi dokazi ove vrste podložni su greškama i s naučnog stajališta nisu objektivni, zbog čega se moraju koristiti veoma oprezno i samo u slučaju kada se kombinacija dokaza može smatrati izuzetno pouzdanom.

P: *Može li se utvrditi identitet nestalog lica kada ICMP nema dovoljno referentnih uzorka krvi?*

O: Upotrebljiv dokaz na osnovu DNK u nekim slučajevima može da se dobije čak i kada nema dovoljnog broja referentnih uzoraka za potpunu podudarnost DNK. Ako je kao referenca dostupan jedan brat ili sestra, na primjer, može da se dogodi da rezultati analize DNK pokažu veliku vjerovatnoću postojanja srodstva, čak i ako nije pronađena podudarnost DNK s 99,95 posto sigurnosti. ICMP ima poseban način obavješćavanja organa nadležnih za identifikaciju o takvim potencijalnim vezama DNK. Ako su podaci o DNK konzistentni s ostalim dokazima u određenom slučaju, može se primijeniti kombinacija DNK i drugih dokaza da bi se zaključila identifikacija.

Čak i kada nema dovoljno referentnih uzoraka koje su dali živi članovi porodice, ponekad nestala lica mogu da budu identifikovana na osnovu profila DNK njihovih srodnika koji su takođe nestali, ali su identifikovani na osnovu analize DNK. Ako, na primjer, majka i sestra ustupe svoje referentne uzorke, njihov muž/brat može biti identifikovan. Njegov profil DNK zatim može da se koristi za identifikaciju njegovog nestalog sina.

P: *Da li se na osnovu DNK može sa sigurnošću utvrditi identitet nestalih lica?*

O: DNK ima jedinstvene identifikacione karakteristike čak i kada nema drugih dokaza. DNK u svijetu smatraju jednom od najpouzdanijih naučnih metoda identifikacije nestalih lica. Minimalni stepen vjerovatnoće podudarnosti DNK koji ICMP prihvata je 99,95 posto, ali je u mnogim slučajevima stepen vjerovatnoće 100 posto.

Identifikacija nekog lica uvijek treba biti zasnovana na naučnim metodama identifikacije, a ne na ličnom prepoznavanju ili posrednim dokazima. To je takođe od ključne važnosti za sudske postupke, gdje se identifikacije na osnovu analize DNK mogu koristiti kao dokazi u krivičnim predmetima.

P: *Kako su vršene identifikacije prije uvođenja identifikacija na osnovu analize DNK?*

O: Prije 2001. godine, kada je na području bivše Jugoslavije počela primjena analize DNK velikog broja uzoraka u svrhu identifikacije nestalih lica, identifikacija slučajeva vršila se prvenstveno putem vizuelnog prepoznavanja posmrtnih ostataka, ličnih predmeta i odjeće (klasične metode identifikacije) te poređenjem antemortalnog i postmortalnog stanja. Klasične metode identifikacije nisu tačne i nose rizik greške. Sve potencijalne pogrešne identifikacije mogu da predstavljaju prepreku u rješavanju preostalih aktivnih slučajeva nestalih lica.

P: *Mogu li informacije koje nosi DNK ukazivati na etničku pripadnost?*

O: Ne. Informacije o DNK koje ICMP koristi u procesu identifikacije nestalih lica ne govore ništa o porijeklu nestalog lica. Jedini podatak koji profil DNK može da pruži jeste da li se radi o muškom ili ženskom licu. Profil DNK ne otkriva dob, visinu, boju kose, boju kože, boju očiju, a sasvim sigurno ne ukazuje na vjersko opredjeljenje i etničku pripadnost ili zdravstveno stanje lica.

P: *Da li će ICMP moje genetičke podatke ustupiti nekoj trećoj strani?*

O: Učešće članova porodice u procesima traženja njihovih najmilijih, uključujući i procese koji se zasnivaju na analizi DNK, dobrovoljno je i predmet je odgovarajućeg informisanog pristanka. Informisani pristanak podrazumijeva to da su porodice unaprijed informisane o svrsi u koju će njihovi podaci da se koriste. U skladu s tim je u obrascima za pristanak navedeno da će se genetički i drugi lični podaci obrađivati isključivo u svrhu identifikacije. Uzorci ustupljeni ICMP-u korišće se isključivo u procesu identifikacije i ne mogu se koristiti u bilo koje druge svrhe.

Uz nedvosmisleni saglasnost ICMP-u, vaš profil može biti ustupljen kao dokaz u krivičnim postupcima protiv optuženih za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti ili genocid, itd. Ako ne date saglasnost da se ti podaci ustupaju bilo kome, vaši genetički podaci (vaš profil DNK) neće se ustupati nijednoj drugoj strani.

P: *Kako ICMP štiti genetičke podatke?*

O: ICMP genetičke profile nestalih lica i njihovih porodica smatra osjetljivim podacima lične prirode. Čuvaju se u sigurnim bazama podataka, a preduzete su i različite mjere predostrožnosti da bi se obezbijedila adekvatna zaštita tih podataka.

Podaci dostavljeni ICMP-u zaštićeni su na osnovu diplomatskih privilegija i imuniteta koje ICMP uživa, što znači da ih vladine institucije ili druge organizacije ne mogu oduzeti ili zloupotrijebiti. ICMP-ov Pravilnik o obradi i zaštiti podataka dostupan je na: <https://www.icmp.int/?resources=icmp-policy-on-personal-data-processing-and-protection>

4. DIO

ICMP sve prijavljene informacije dostavlja nadležnim domaćim institucijama koje zatim provode dalju istragu da bi provjerili primljene informacije.

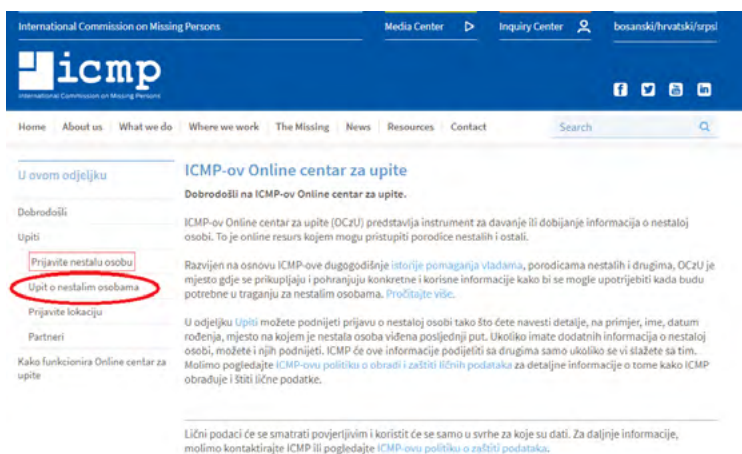
4. DIO

ICMP-ov Onlajn centar za upite o nestalim osobama

Slika 1

ICMP-ov Onlajn centar za upite (OCZU) dostupan je na internetskoj stranici oic.icmp.int (oic.icmp.int/bcs) i putem aplikacije (slika 1).

Slika 2

Nakon pristupanja pojaviće se stranica na kojoj možete da pročitate o OCZU, prijavite nestalo lice, pretražite podatke o prethodno prijavljenim nestalim licima, dostavite dodatne informacije ili prijavite lokaciju grobnice (slika 2).

The screenshot shows the ICMP website interface. On the left, there is a sidebar with navigation links: "U ovom odjeljku", "Dobrodošli", "Upiti", "Prijavite nestalu osobu", "Upit o nestalim osobama", "Prijavite lokaciju", "Partneri", and "Kako funkcionira Online centar za upite". The main content area is titled "Upit o nestalim osobama" and contains a search form. The form has fields for "Ime:", "Ime oca:", and "Prezime:", each with a sub-field for the actual input. There is a "Pretraži" button. Below these fields is a "Verifikacijski kod:" field with a sub-field for input and a "Prikaži" button. The form is designed to help users search for missing persons by name and location.

Slika 3

The screenshot shows the ICMP website interface with search results. The sidebar is the same as in Slika 3. The main content area is titled "Rezultati pretraživanja (6)" and contains a table of search results. The table has columns for "Ime", "Ime oca", "Prezime", "Prijavljeni datum nestanka", and "Prijavljeno mjesto nestanka". The results are as follows:

Ime	Ime oca	Prezime	Prijavljeni datum nestanka	Prijavljeno mjesto nestanka
Avdulah	Zajko	Avdic	1995-07-11	suma
Avdulah	Abdurahman	Avdic	1995-07-11	Potocari
Avdulah	Saban	Avdic	1995-07-11	Potocari
Avdo	Maso	Avdic	1995-07-11	Potocari
Avdulah	Mujo	Avdic	1995-07-11	suma
Avdyi	Seld	Avdyi	1999-04-27	Djakovica

Slika 4

Detalji o nestaloj osobi

The screenshot shows the ICMP website interface with details of a missing person. The sidebar is the same as in Slika 3. The main content area is titled "Detalji o nestaloj osobi" and contains a form with the following fields:

- Ime:** Avdulah
- Ime oca:** Zajko
- Prezime:** Avdic
- Muško/Žensko:** Muško
- Prijavljeni datum nestanka:** 1995-07-11
- Prijavljeno mjesto nestanka:** suma
- Status prikupljanja referentnih uzoraka:** Prikupljeno dovoljno referentnih uzoraka (with a green checkmark icon). Below this, it says "Obavijest u vezi sa čuvanjem bioloških uzoraka i izolata DNK".

Below the form, there is a text block that reads:

ICMP je prosljedio informacije o ovoj nestaloj osobi nadležnoj instituciji na dan **02-22-2007**.
 Za daljnje informacije molimo kontaktirajte **Institut za nestale osobe - INO**.
 Hamdije Cemerlica 2/XV
 71000 Sarajevo
 Bosnia and Herzegovina
 Tel.: +38733703286
 Fax.: +38733703685
 WWW: www.imo.bu

Slika 5

Kako pretraživati OCzU u potrazi za informacijama o nestalim licima

Da biste potražili informacije o već prijavljenom nestalom licu (slika 3), klikom birajte Upit o nestalim osobama i unesite ime i prezime nestalog lica. Unesite barem prva tri slova i imena i prezimena, iako će puno ime i prezime dati bolje rezultate. Pretraživanje nije osjetljivo na mala i velika slova.

Klikom birajte "Pretraži" da biste vidjeli rezultate.

Rezultat pretrage može biti nekoliko imena i prezimena, posebno ako ste unijeli nepotpuno ime i prezime ili ako postoji nekoliko prijavljenih nestalih lica s istim imenom (slika 4). Odabirom jednog imena i prezimena pojaviće se dio evidencije tog lica koji je dostupan javnosti. Kako biste preciznije usmjerili pretragu, upišite puno ime, prezime i ime oca nestalog lica.

Dio evidencije nestalog lica koji je dostupan javnosti sadrži ime i prezime i detalje o tome da li je prikupljen dovoljan broj uzoraka DNK i podatke o svim institucijama kojima je ICMP dostavio podatke za identifikaciju, ako je to primjenjivo.

Status prikupljanja referentnih uzoraka: Prikupljeno dovoljno referentnih uzoraka
 Obavijest u vezi sa čuvanjem bioloških uzoraka i izolata DNK

ICMP je prosljedio informacije o ovoj nestaloj osobi nadležnoj instituciji na dan **02-22-2007**.
 Za daljnje informacije molimo kontaktirajte **Institut za nestale osobe - INO**.
Hamdije Cemerlića 2/XV
71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
 Tel.: +38733703286
 Fax.: +38733703685
 WWW: www.ino.ba

Slika 6

Status prikupljanja referentnih uzoraka: Nije prikupljeno dovoljno referentnih uzoraka
 [registrirajte živućeg srodnika za ovu nestalu osobu] Obavijest u vezi sa čuvanjem bioloških uzoraka i izolata DNK

Slika 7

Navedite svoje informacije

Prezime: *	
Alternativni način pisanja:	
Ime: *	
Veza sa nestalom osobom:	Porodica
Molimo navedite vezu:	
Da li biste bili spremni dati referentni uzorak DNK? 	Da
Zemlja prebivališta:	Afghanistan
Mjesto:	
Adresa:	
Telefon: **	
Alternativni telefon: **	
E-mail: **	
Okolnosti nestanka nestale osobe:	

ICMP neće dijeliti vaše lične podatke sa osobama i institucijama izvan ICMP-a bez vašeg odobrenja. Pristup vašim ličnim podacima unutar ICMP-a će biti limitiran na ovlaštena ICMP osoblje.

Slika 8

Registrirajte živućeg srodnika za nestalu osobu

Vaše informacije su uspješno pohranjene u našu bazu podataka.

Bićete kontaktirani radi dodatnih informacija kada vaš obrazac bude obrađen.

[\[nazad\]](#)

Slika 9

Ako je za evidentirano ime i prezime navedeno da je prikupljen dovoljan broj referentnih uzoraka, nije potrebno preduzimati dalje radnje. ICMP poredi profile DNK izolovane iz uzoraka koje su ustupile porodice s profilima DNK izolovane iz ekshumiranih posmrtnih ostataka (slika 6).

Ako je za evidentirano ime i prezime navedeno da nije prikupljen dovoljan broj referentnih uzoraka, ICMP traži informacije o dodatnim članovima porodice koji bi mogli da ustupe uzorak DNK. Ako imate takve informacije, možete ih dostaviti klikom na “Imam informacije o ovoj nestaloj osobi” (slika 7).

Kako prijaviti živog srodnika nestalog lica

U ovaj obrazac unosite podatke o srodniku (slika 8).

Nakon što popunite obrazac klikom birajte “Pošalji obrazac s podacima o srodniku”. Pojaviće se potvrda. (slika 9). ICMP će obraditi nove informacije i organizovati uzimanje uzoraka DNK.

Upit o nestalim osobama

Ukoliko pretraživanje ne proizvede rezultat, možda bi bilo dobro da pokušate koristiti alternativni način pisanja ili oblik imena te osobe, jer se osobe nekad identifikuju po rođenom imenu, srednjim imenima, porodičnim imenima i čak nadimcima i postoji mogućnost da su prvobitno uneseni u ovu bazu podataka pod jednim od tih imena.

Ime: Neko Ime oca: Ime oca: Prezime: Novi Pretraži

ILI

Verifikacijski kod: XXXXX – YYYY Prikaži

Rezultati pretraživanja (0)

Ime	Ime oca	Prezime	Prijavljeni datum nestanka	Prijavljeno mjesto nestanka
-----	---------	---------	----------------------------	-----------------------------

ICMP-ova baza podataka ne sadrži informacije o vašem upitu.

Ukoliko ste sigurni da su unesene informacije ispravne, molimo kontaktirajte ICMP (icmp@icmp.int) da potvrdite da je nestala osoba koju ste upravo pretraživali prijavljena.

Ukoliko ste sigurni da pretraživana nestala osoba nije registrovana u ICMP-u, možete izvršiti [prijavu nestale osobe](#).

Slika 10

Prijavite nestalu osobu

Ukoliko ste već prijavili nestalu osobu putem OcZU i imate vaš verifikacijski kod, molimo [kliknite ovdje](#) kako biste kontaktirali ICMP u vezi sa vašom prijavom.

Ukoliko želite da nam pošaljete spisak nestalih osoba (odnosno prijavu koja obuhvata više od jedne nestale osobe, na primjer, veći broj ljudi koji su nestali kao rezultat određenog događaja), molimo [kliknite ovdje](#) ili nam pošaljite elektronsku poštu na adresu OIC.Support@icmp.int

PODACI O NESTALOJ OSOBI

Prezime: *

Alternativni način pisanja:

Ime: *

Nestala osoba je muško

Datum rođenja: Godina (u slučaju da nemate informaciju ostavite prazno) Mjesec (u slučaju da nemate informaciju ostavite prazno) Dan (u slučaju da nemate informaciju ostavite prazno)

Zemlja rođenja: Unesite lokaciju

Mjesto rođenja: Prvo izaberite zemlju

Datum nestanka: * Godina * Mjesec * Dan (u slučaju da nemate informaciju ostavite prazno)

Zemlja nestanka: * Unesite lokaciju

Područje nestanka: * Prvo izaberite zemlju

Mjerne jedinice: Metričke Imperijalne

Slika 11

Ako u bazi podataka nije evidentirano lice za koje znate da je nestalo, možete ga prijaviti klikom na “Prijavi nestalu osobu” (slika 10).

Kako prijaviti nestalo lice putem OCZU

Sve rubrike u obrascu (slika 11) moraju biti popunjene.

Slika 12

Prijavite nestalu osobu ICMP-u

Vaše informacije su uspješno pohranjene u našu bazu podataka.

Da biste dobili pomoć u vezi sa vašom prijavom, [kliknite ovdje](#) (ili nas kontaktirajte putem elektronske pošte: OIC.Support@icmp.int) i upotrijebite ovaj kod kao referencu:

Slika 13

Slika 14

Kada popunite obrazac kliknite “Pošaljite obrazac s podacima o nestaloj osobi” (slika 12).

Pojaviće se potvrda. Sačuvajte referentni broj (slika 13).

Prijava lokacije

Link za Prijavu lokacije nalazi se na lijevoj strani glavnog izbornika OCzU (slika 14).

Za prijavu lokacije odaberite lokaciju na padajućoj listi. Uvećajte geografsku kartu koja će se pojaviti i postavite označivač na lokaciju koju želite da prijavite; kliknite dugme ili dotaknite na ekranu tu lokaciju na karti. Uvećajte kartu da bi se označivač nalazio tačno na lokaciji koju želite da prijavite (slika 15).

Informacije o lokaciji

Lokacija:

Unesite lokaciju

Karta ☒ Satelit

Google
Podaci karte ©2020 Džurni prikaz ©2020, CNES / Airbus, Landsat / Copernicus, Maxar Technologies. Uvjeti pružanja usluge.
44.01785703534844 17.394053268200693

Približan broj osoba za koje se smatra da se nalaze na lokaciji: (u slučaju da nemate informaciju ostavite prazno)

Približni datum nastanka lokacije: (u slučaju da nemate informaciju ostavite prazno)

Kako ste saznali za ovu lokaciju?:

Slika 15

Broj telefona:

E-mail:

Drugi podaci za kontakt po potrebi:

ICMP će sve osobne podatke smatrati povjerljivim.

VERIFIKACIJA

Molimo da se verifikujete:

☐ Nisam robot

Pošalji obrazac za Prijavu lokacije

Kosovo* - ovaj naziv nije u vezi sa pitanjem statusa Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244/1999 Vijeća sigurnosti UN-a i Mišljenjem Međunarodnog suda o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Obavijest o zaštiti podataka

Lični podaci će se smatrati povjerljivim i koristit će se samo u svrhe za koje su dati. Za daljnje informacije, molimo kontaktirajte ICMP ili pogledajte [ICMP-ovu politiku o zaštiti podataka](#).

Slika 16

Unesite informacije u rubrike ispod karte (slika 15).

Unos vaših ličnih podataka nije obavezan - ako želite možete da ostanete anonimni.

Podnesite prijavu klikom na “Nisam robot”, a zatim “Pošaljite obrazac s prijavom lokacije”

Pojaviće se prozorčić s potvrdom (slika 16).

OSTALE ADRESE I BROJEVE TELEFONA (Komisije i udruženja)

Domaće institucije nadležne za rješavanje pitanja nestalih lica:

Institut za nestala lica Bosne i Hercegovine

Marka Marulića 2/VI
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
Tel: +387 33 246 550
Faks: +387 33 246 551
E-mail: info@ino.ba

Uprava za zatočene i nestale - Ministarstvo hrvatskih branitelja

Trg Nevenke Topalušić 1
10000 Zagreb
HRVATSKA
Tel: +385 1 2308759
Faks: +385 1 6195951
Email: uznDr@branitelji.hr

Komisija za nestala lica Kosova

Vlada Kosova
Trg Majke Tereze
10000 Priština
KOSOVO
Tel: + 383 38 200 14 672
Email: kushtrim.gara@rks-gov.net

Komisija za nestala lica Crne Gore Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Rimski trg 46
81000 Podgorica
CRNA GORA
Tel: +382 20 482 457
Email: darka.dzabasan@mrs.gov.me

Komisija za nestala lica Vlade Republike Srbije Palata "Srbija"

Bulevar Mihajla Pupina 2
11070 Beograd
SRBIJA
Tel: +381 11 2142 133
Faks: +381 11 2132 627
Email: komisijazanestatalica@gov.rs

Udruženja porodica nestalih lica Bosne i Hercegovine:

Udruženje "Majke enklava Srebrenica i Žepa"

Kancelarija u Sarajevu:
Nedima Filipovića 17, 71000 Sarajevo
Tel/Faks: +387 33 610 801
Tel: +387 33 522 266
Email: srebrenica.zepa@bih.net.ba

Kancelarija u Potočarima:
Potočari bb, 75430 Srebrenica
Tel: +387 56 44 01 42

Udruženje "Žene Srebrenice"

Kicelj 54, 75000 Tuzla
Tel: +387 61 642 408, +387 61 957 067
Email: zenesrebrenice@yahoo.com

Udruženje "Žena Podrinja"

Mała aleja 40, 71210 Ilidža
Tel: +387 33 623 779, +987 61 341 188
Email: u.z.podrinja-bratunac@hotmail.com

Udruženje "Majke Srebrenice"

Memorijalni centar Potočari, 75430 Srebrenica
Tel: +387 61 552 327
Email: fazla.efendic@gmail.com

Udruženje porodica zarobljenih i nestalih lica općine Zvornik

Kalesija gornja bb, 75260 Kalesija
Tel: +387 61 732 718
Email: zv.udruzenje@gmail.com

Udruženje porodica nestalih općine Kalesija

Sarajevska 38, 75260 Kalesija
Tel: +387 61 678 870

Udruženje porodica nestalih, nasilno odvedenih i ubijenih Bošnjaka – Brčko

Bosne Srebrene 16, 76100 Brčko
Tel: +387 49 212 489, +387 62 338 222, +387 61 151 119
Email: udruzenjeubijenihbosnjakabdc@hotmail.com

Udruženje porodica srpskih nestalih i poginulih boraca i civila rata opštine Brčko

Cvijete Zuzorić br.9, 76100 Brčko
Tel: +387 65 745 207
Email: ljubica.zivanovic1959@yahoo.com

Udruga obitelji nestalih, nasilno odvedenih i ubijenih Hrvata Brčko distrikta

Seonjaci bb, 76100 Brčko
Tel: +387 63 484 479
Email: udr.nestalihrvati@gmail.com

Udruga obitelji ubijenih i nestalih hrvatskih branitelja – kancelarija u Orašju
Tel: +387 63 569 431

Udruženje porodica nestalih boraca i civila Semberije i Majevice
Atinska 2, 76300 Bijeljina
Tel: +387 55 210 614
Faks: +387 55 322 741
Email: seemberijaimajevica@telrad.net

Udruženje porodica nestalih općine Ilijaš
Hašima Spahića 4, 71380 Ilijaš
Tel: +387 61 223 183
Email: info@upnilijas.com

Organizacija porodica šehida, poginulih boraca i nestalih osoba „Vrbanja“ Kotor Varoš
Školska 13, 72270 Travnik
Tel: +387 30 512 230, +387 61 403 890
Email: opszino.kotorvaros@hotmail.com

Udruženje porodica šehida, poginulih boraca i nestalih lica općine Vitez
Branilaca Starog Viteza bb, 72250 Vitez
Tel: +387 30 520 017
Email: opsbpinl.vitez@gmail.com

Udruga roditelja poginulih i nestalih hrvatskih branitelja u Domovinskom ratu – Vitez
Hrvatskih branitelja bb, 72250 Vitez
Tel: +387 63 158 599

Udruga obitelji poginulih i nestalih hrvatskih branitelja – kancelarija u Travniku
Tel: +387 63 451 008

Udruženje hrvatskih stradalnika “Grabovica ‘93”
Vukovarska 36, 88000 Mostar
Tel: +387 63 348 324
Email: dreznjakjosip@gmail.com

Udruga obitelji hrvatskih branitelja poginulih i nestalih u Domovinskom ratu općine Bugojno
Kulina Bana 1, 70230 Bugojno
Tel: +387 63 040 455
Email: uopinbdr@gmail.com

Udruženje porodica nestalih općine Vogošća
Jošanička 80, 71320 Vogošća
Tel: +387 61 566 139
Email: ema.cekic@yahoo.com

Udruženje “Istina Kalinovik ‘92”
14. septembar 41, 71210 Ilidža
Tel: +387 61 548 710
Email: samir.vranovic@gmail.com

Udruženje za traženje zarobljenih i nestalih iz Hadžića
Hadželi 64, 71240 Hadžići
Tel: +387 33 422 150
Email: ferida.nisic@hotmail.com

Udruženje žrtava rata “Foča 92-95”
Filipa Višnjića 4, 73300 Foča
Tel: +387 61 212 682
Email: zrtveratafoca@gmail.com

Udruženje porodica zarobljenih i nestalih Bošnjaka “Prozor 95” Prozor-Rama
Kralja Tomislava bb, 88440 Prozor
Tel: +387 63 361 597
Email: upzinbprozor@gmail.com

Savez udruženja porodica zarobljenih i nestalih Republike Srpske
Atinska 2, 78000 Banja Luka, Bijeljina?
Tel: +387 66 816 923
Email: m.smilja@teol.net

Republička organizacija porodica zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila Republike Srpske
Kralja Alfonsa XIII/11/I, 78000 Banja Luka
Tel: +387 51 216 460
Email: ropin@teol.net

Organizacija “Kvart”
Zanatska 13, 79000 Prijedor
Tel: +387 52 96 11 18
Email: kvartprijedor@gmail.com

Fondacija za izgradnju kulture sjećanja
Zanatska 13, 79000 Prijedor
Email: fondacijaiksprijedor@gmail.com
Ramulic.prijedor@gmail.com

Roditelji ubijene djece Prijedora
Tel: +387 65 681 066
Email: bacicfikret@hotmail.com

Udruženje prijedorčanki Izvor
Muharema Suljanovića 52, 79101 Prijedor
Tel: +387 52 215 635

Regionalna koordinacija udruženja porodica nestalih s područja bivše Jugoslavije
Jošanička 80, 71320 Vogošća
Email: regionalna.koordinacija@gmail.com

Udruženja porodica nestalih lica iz Hrvatske:

Savez udruga obitelji zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja

Kneza Mutimira 5, 10000 Zagreb
Tel: +385 1 4664 382; +385 91 4568 722
Email: suoznhb@gmail.com

Zajednica udruga hrvatskih civilnih stradalnika iz Domovinskog rata Hrvatske

Tkalčičeva 33/prizemlje, 10000 Zagreb
Tel: +385 1 4827 233
Email: zuhcsdr@gmail.com

Udruga obitelji zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja “Hrvatski Feniks”

Kneza Mutimira 5, 10000 Zagreb
Tel: +385 1 3777 616, +385 99 3777 616
Email: hrvatskifeniks@gmail.com

Udruga djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata

Trg Hrvatskih branitelja 1, 32000 Vukovar
Tel: +385 95 2011 991, +385 91 242 7764
Faks: +385 32 335 677
Email: udrugadjece.pnhb@gmail.com

Udruga “Vukovarske majke”

Kneza Mutimira 5, 10000 Zagreb
Tel: +385 1 4812912

Udruga “Protiv zaborava”

Gajeve 7, 10000 Zagreb
Tel: +385 99 582 7562
Email: marica.seatovic@gmail.com

Udruženja porodica nestalih lica na Kosovu:

Vijeće za koordinaciju udruženja porodica nestalih lica Kosova

Rrustem Statovci 24, 10000 Priština
Tel: +383 45 888 813
Email: shpresadhekujtimi2003@hotmail.com

Udruženje porodica “Resursni centar za nestala lica”

Lagjja Kalabria, Blloku 1, Kati i parë, br.14, 10000 Priština
Tel: +383 (0) 38 728 337
Email: contact@missingpersonskosovo.org

Udruženje porodica nestalih lica “Fondacija Kujtimi”

Afrim Zhitija NN, 40000 Mitrovica
Tel: +383 44 235 410
Email: fondacioni_kujtimi@yahoo.com
sheremetademi@yahoo.com

Udruženje porodica nestalih lica “Shpresimi”

Brigada 123 NN, 23 000 Suhareka
Tel: +383 44 229 234
Email: hysniberisha48@gmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Majčin poziv”

Pallati i Kultures “Asim Vokshi”, 50000 Đakovica
Tel: +383 44 189 148
E-mail: thirrjetenenave@yahoo.com

Udruženje porodica nestalih lica “27. april 1999 - Meja”

Pallati i Kultures “Asim Vokshi”, 50000 Đakovica
Tel: +383 44 133 684
Email: meje1999@hotmail.com

Kancelarija za zarobljena i nestala lica

Naim Barleti NN, 50 000 Đakovica
Tel: +383 44 123 187
Email: zpbzh1@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Nada i sjećanje”

Hajrullah Zymi NN, 12000 Kosovo Polje
Tel: +383 44 888 813
Email: thirrjetenenave@yahoo.com

Udruženje porodica nestalih lica Kosova

Isa Kastrati 102, 10000 Priština
Tel: +383 44 181 260
Email: haki.kasumi@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Glas roditelja”

Zona Operative e Shales, afer Muzeut NN, 40000 Mitrovica
Tel: +383 49 454 029
E-mail: z.prinderve@yahoo.com

Udruženje porodica nestalih lica “Kreshniku” Velika Kruša

Velika Kruša, 21080 Velika Kruša, Prizren
Tel: +383 44 356 833

Email: shkreshniku@hotmail.com

Udruženje udovica Velike Kruše

Vellezerit Hoti, 21080 Velika Kruša, Prizren

Tel: +383 44 203 945

Email: selami_hoti@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “26. mart 1999.” Mala Kruša

Martiret e Krushes NN, 21080 Mala Kruša, Prizren

Tel: +383 44 243 426

Email: agronlimani@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Zvijezde srca”

Uran Tinova, NN 70000 Uroševac

Tel: +383 44 155 229

Email: muhaxheri.salih@gmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Sjećanje”

Hysen Kreyziu NN, 24000 Mališevo

Tel: +383 44 219 752

E-mail: ojq_kujtesa@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Përkor”

Ilir Konushevci, br.1, 11000 Podujevo

Tel: +383 44 215 342

Email: latifi_132@yahoo.com

Kancelarija za zarobljena i nestala lica

Skender Rexhepi NN, 32000 Klina

Tel: +383 44 232 577

Email: ymer.merlaku@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Briga”

Hodonovc NN, 62000 Kamenica

Tel: +383 44 403 592

Email: xhemilemorina@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Suze i nada”

Shtepia e Kultures NN, 71000 Kačanik

Tel: +383 44 224 717

Email: lotidheshpresa@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Talac slobode”

Sheshi Adem Jashari NN, 41000 Srbica

Tel: +383 44 602 275

Udruženje porodica nestalih lica “Majčine suze”

Rruga e Gjinolleve, Hyrja 2, br. 6, 60000 Gnjilane

Tel: +383 44 294 994

Email: shaippireva@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Mučenici rata”

Vučitrn NN, 42000 Vučitrn

Tel: +383 45 360 342

Udruženje porodica nestalih lica “Podizanje glasa”

Sheshi Adem Jashari NN, 41000 Srbica

Tel: +383 44 195 113

Email: Jahir_bejta@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Drenas”

Fehmi Lladrovci NN, 13000 Glogovac

Tel: +383 44 284 936

Email: livck.drenas@hotmail.com

Udruženje porodica nestalih lica “Porodica i nada”

Skender Rexhepi NN, 32000 Klina

Tel: +383 44 616 992

Udruženje porodica kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu

Desanke Maksimović NN, 10500 Gračanica

Tel: +386 49 519 003

Faks: + 381 38 64 357

Udruženje porodica kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu i Metohiji – kancelarija u Mitrovici

Sjeverna Mitrovica, 40000 Mitrovica

Tel/Faks: + 381 28 497033;

Email: miloradudruzenje@gmail.com

Udruženje porodica kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu i Metohiji – kancelarija u Velikoj Hoči

Velika Hoča, 21000 Rahovec

Tel/Faks: + 383 29 276784; Mob: + 383 64 88011872

Udruženja porodica nestalih lica iz Srbije:

Udruženje porodica nestalih i poginulih lica “Suza”

Lomina 4, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3621 542
Email: suza.beograd@gmail.com

Udruženje roditelja i porodica uhapšenih, zarobljenih i nestalih lica bivše SR Jugoslavije

Ledinačka 10 A, 21000 Novi Sad
Tel: +381 24 4556 046
Email: milosbozin@yahoo.com

Udruženje porodica kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu i Metohiji – kancelarija u Beogradu

Sremska br. 6/4, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3285 025; +381 64 3390 159
Email: udruzenjekidnest@yahoo.com

Udruženje porodica kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu i Metohiji – kancelarija u Kraljevu

Hajduk Veljka br.2/3, 36000 Kraljevo
Tel: + 381 36 315 123
Email: brankica.antic64@hotmail.com

Udruženje porodica kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu i Metohiji – kancelarija u Nišu

Pobedina 66, Kalča, I sprat, lamela D, lokal 121, 18000 Niš
Tel: + 381 18 515 140
Email: info@nestali.org.rs

Udruženje porodica stradalih na Kosovu od 1998. do 2000. – kancelarija u Beogradu

Sremska br. 6/4, 11000 Beograd
Tel/Faks: + 381 11 276 8142
Email: udruzenjekidnest@yahoo.com

Udruženje porodica kidnapovanih i ubijenih na Kosovu i Metohiji – kancelarija u Beogradu

Milutina Milankovića, br. 25B, 1000 Beograd
Tel/Faks: + 381 11 3114 380; mob: + 381 64 0596194
Email: udruzenjeubijenih@gmail.com

Udruženja porodica nestalih lica iz Crne Gore:

Udruženje “Crveni Božur”

Mirošica 2, 85000 Sutomore
Tel: +38268168515
Email: zrtverata@live.com

ICMP sve prijavljene informacije dostavlja nadležnim domaćim institucijama koje zatim provode dalju istragu da bi provjerili primljene informacije. Kada su informacije dostavljene putem Prijave lokacije potkrijepljene i operativnim saznanjima, domaća institucija nadležna za pitanje nestalih lica pokreće proces iskopavanja.

Više informacija

Informacije koje se nalaze u ovom vodiču predstavljene su tako da koriste porodicama lica nestalih u sukobima na teritoriji bivše Jugoslavije. Vodič ne sadrži sve informacije – traženje nestalih je složeno pitanje i brojne institucije su na različite načine uključene u taj proces. Za više informacija, kontaktirajte:

Međunarodna komisija za nestale osobe (ICMP)

Alipašina 45a
71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Tel: (+387) 33 280 800
Fax: (+387) 33 280 900
<http://www.icmp.int>

Međunarodna komisija za nestale osobe (ICMP)
Sjedište
Koninginnegracht 12
2514 AA The Hague
The Netherlands

Alipašina 45a
71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Tel: (+387) 33 280 800
Fax: (+387) 33 280 900
<http://www.icmp.int>

www.icmp.int icmp@icmp.int